

Využití jednotek Sboru dobrovolných hasičů v Moravskoslezském kraji pro plnění úkolů na úseku ochrany obyvatelstva

Bc. Jan Šefránek, DiS.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta logistiky a krizového řízení

Ústav ochrany obyvatelstva

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Bc. Jan Šefránek
Osobní číslo:	L23053
Studijní program:	N1032A020002 Bezpečnost společnosti
Specializace:	Ochrana obyvatelstva
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Využití jednotek Sboru dobrovolných hasičů v Moravskoslezském kraji pro plnění úkolů na úseku ochrany obyvatelstva

Zásady pro vypracování

1. Zpracujte rešerši k dané problematice.
2. Popište, analyzujte a vyhodnoťte využití jednotek sboru dobrovolných hasičů a skupin dobrovolníků v oblasti ochrany obyvatelstva.
3. S využitím metod analýzy rizik vyhodnoťte reálné hrozby v Moravskoslezském kraji.
4. Navrhněte v souladu s platnou legislativou opatření k využití jednotek sboru dobrovolných hasičů a skupinou dobrovolníků v oblasti ochrany obyvatelstva.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. MARTÍNEK, Bohumír. *Metodický manuál pro přípravu techniků ochrany obyvatelstva*. Ostrava: Kleinwächter, 2013. ISBN 978-80-7385-131-6.
2. POLJANŠEK, Karmen a kol. *Recommendations for National Risk Assessment for Disaster Risk Management in EU*. European Union, 2021. ISBN 978-92-76-30256-8.
3. ŘEHÁK, David; MARTÍNEK, Bohumír a LEGIERSKÁ, Petra. *Ochrana obyvatelstva v kontextu aktuálních bezpečnostních hrozeb. Druhé, rozšířené vydání*. Ostrava: SPB Spektrum, 2019. ISBN 978-80-7385-220-7.
4. VILÁŠEK, Josef; FIALA, Miloš a VONDRÁČEK, David. *Integrovaný záchranný systém ČR na počátku 21. století*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-5067-8.
5. VILÁŠEK, Josef a FUS, Jan. *Krizové řízení v ČR na počátku 21. století*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-5498-0.

Další odborná literatura dle doporučení vedoucího diplomové práce.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Jan Strohmndl, Ph.D.**
Ústav ochrany obyvatelstva

Datum zadání diplomové práce: **2. prosince 2024**

Termín odevzdání diplomové práce: **25. dubna 2025**

L.S.

prof. Ing. Zuzana Tučková, Ph.D.
děkanka

prof. Ing. Dušan Vičar, CSc.
ředitel ústavu

V Uherském Hradišti dne 2. prosince 2024

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení diplomové práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na diplomové práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

V Uherském Hradišti, dne 25.04.2025

.....
podpis autora

ABSTRAKT

Tato práce je zaměřena na vymezení činnosti Jednotek sboru dobrovolných hasičů při ochraně obyvatelstva zejména v Moravskoslezském kraji. Teoretický rámec problematiky je představen prostřednictvím rešerše odborných zdrojů. Ve výzkumném šetření je využito analýzy rizik a dotazníkového šetření, zjišťujícího aktuální podmínky činnosti těchto jednotek v jednotlivých krajích České republiky. Výsledky poukazují na nutnost zlepšit podmínky jednotek SDH v Moravskoslezském kraji zejména z hlediska materiálního zabezpečení a prohloubení komunikace mezi všemi složkami, které se na ochraně obyvatel podílejí, neboť přítomnost těchto jednotek zejména při řešení následků živelních pohrom či humanitárních krizí je nezastupitelná.

Klíčová slova: Jednotka dobrovolných hasičů, ochrana obyvatelstva, mimořádná událost, živelní pohroma, humanitární krize, evakuace, požár, povodeň.

ABSTRACT

This work deals with defining the activities of the Volunteer Fire Brigade Units in protecting the population, especially in the Moravian-Silesian Region. The theoretical framework is presented through a search of professional sources. The research part uses risk analysis and a questionnaire survey to determine the current conditions of different activities of these units in individual regions of the Czech Republic. The results reveal the need to improve the conditions of SDH units in the Moravian-Silesian Region, especially in terms of material security and stronger and more effective communication between all components that participate in protecting the population. It was also confirmed that the presence of SDH units, especially when dealing with the consequences of natural disasters or humanitarian crises, is irreplaceable.

Keywords: Volunteer fire brigade unit, population protection, emergency, natural disaster, humanitarian crisis, evacuation, fire, flood.

Poděkování

Rád bych poděkoval panu Ing. Janu Strohmandlovi, Ph.D., za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky, vstřícnost a trpělivost při konzultacích a za pomoc s vypracováním této diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 REŠERŠE LITERATURY	14
1.1 HISTORIE OCHRANY OBYVATELSTVA	14
1.1.1 Historické shrnutí	14
1.1.2 Aktuální koncepce ochrany obyvatelstva.....	16
1.2 PRÁVNÍ PŘEDPIS (NORMATIVNÍ PRÁVNÍ AKT)	18
1.2.1 Přehled právních předpisů	18
1.2.2 Přehled základních pojmů	20
1.3 ORGANIZACE JEDNOTEK POŽÁRNÍ OCHRANY	22
1.3.1 Obsah činnosti hasičského záchranného sboru	22
1.3.2 Působnost jednotek Sboru dobrovolných hasičů a hasičského záchranného sboru v zahraničí	24
1.3.3 Organizace jednotek požární ochrany v České republice	26
1.4 SKUPINY DOBROVOLNÍKŮ PRO OCHRANU OBYVATELSTVA SBORU DOBROVOLNÝCH HASIČŮ	28
1.5 OBSAH ČINNOSTI SKUPIN DOBROVOLNÍKŮ PRO OCHRANU OBYVATELSTVA SBORU DOBROVOLNÝCH HASIČŮ	30
1.6 METODY ANALÝZY RIZIK	32
1.6.1 Vymezení analýzy rizik.....	33
1.6.2 Zvolené metody analýzy rizik	34
1.7 DÍLČÍ ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI	35
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	37
2 CHARAKTERISTIKA MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE	38
2.1 GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE.....	38
2.2 DEMOGRAFICKÝ POPIS MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE	39
2.3 ANALÝZA RIZIK METODAMI FMEA A RISKAN V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI.....	40
2.3.1 Analýza rizik metodou FMEA	40
2.3.2 Analýza rizik metodou RISKAN	41
2.4 ANALÝZA DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ (DOTAZOVÁNÍ NA VYUŽITÍ JEDNOTEK SBORU DOBROVOLNÝCH HASIČŮ PRO OCHRANU OBYVATELSTVA)	43
2.4.1 Výzkumné otázky pro vedoucího oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení Hasičského záchranného sboru České republiky	43
2.4.2 Výzkumné otázky pro starosty krajského sdružení hasičů.....	45
2.5 VYHODNOCENÍ.....	47
2.5.1 Vyhodnocení metody dotazníkového šetření	47
2.5.2 Vyhodnocení metody FMEA pro Moravskoslezský kraj.....	49

2.5.3	Vyhodnocení metody RISKAN pro Moravskoslezský kraj	50
2.6	DISKUSE	51
2.7	NÁVRHOVÉ OPATŘENÍ A DOPORUČENÍ PRO MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ.....	54
ZÁVĚR.....		56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		58
SEZNAM GRAFŮ		61
SEZNAM TABULEK.....		62
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		63
SEZNAM PŘÍLOH.....		64

ÚVOD

Ochrana obyvatelstva představuje důležitou součást činnosti státních institucí, které, ve spolupráci se soukromými subjekty, pomáhají vytvářet koncepty uplatnitelné při řešení různých typů mimořádných situací. Za primární subjekty, zabývající se ochranou obyvatelstva, lze označit složky Integrovaného záchranného systému (dále jen IZS), jehož členové disponují potřebným vybavením i kompetencemi k řešení mimořádných událostí. Počet osob, potřebných pro úspěšné řešení dané situace, je však nezřídka vyšší, a proto mohou jednotlivé kraje využít také různých skupin, v nichž jejich členové působí na bázi dobrovolnosti, avšak zároveň disponují dostatečnými znalostmi a kompetencemi pro pomoci při řešení těchto událostí.

Mezi skupiny, které je možné využít pro řešení mimořádných situací, spadají Jednotky sboru dobrovolných hasičů a skupiny dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva, působící v rámci Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska. Členové uvedených skupin nezřídka disponují nejen znalostmi, zkušenostmi a kompetencemi, ale též dostatečným vybavením, které mohou pro řešení uvedených situací využít. Protože však o těchto skupinách nemusí mít velitel zásahu či jiní členové IZS dostatečné povědomí, je nezbytné prohloubit znalost těchto osob o existenci dobrovolných skupin, zaměřených na ochranu obyvatelstva.

Tato diplomová práce se zaměřuje na zmapování aktuálního stavu využití jednotek Sborů dobrovolných hasičů pro ochranu obyvatelstva a skupin dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva s důrazem na Moravskoslezský kraj. Práce si klade za cíl identifikovat stávající možnosti a limity těchto jednotek a navrhnout konkrétní opatření vedoucí ke zlepšení jejich připravenosti a akceschopnosti. Pro dosažení těchto cílů byla využita kombinace kvalitativních a kvantitativních výzkumných metod, zejména analýzy rizik (metody FMEA a RISKAN) a dotazníkového šetření.

V první části práce je vymezen teoretický rámec zkoumané problematiky prostřednictvím rešerše literatury, která se zaměřuje na historický vývoj, legislativní zakotvení, organizační strukturu jednotek požární ochrany a specifika činnosti jednotek Sboru dobrovolných hasičů v České republice i v zahraničí. Druhá, empirická část práce se soustředí na praktickou aplikaci vybraných analytických metod, realizaci dotazníkového šetření kombinujícího kvantitativní a kvalitativní přístup a interpretaci získaných dat. V rámci analýzy byly využity vědecké metody FMEA a RISKAN, které patří mezi kvantitativní metody hodnocení rizik a umožňují systematické zhodnocení rizik

a identifikaci klíčových oblastí vhodných k optimalizaci. Na základě zjištěných skutečností jsou v závěru práce formulována návrhová opatření a doporučení, jejichž implementace by měla přispět ke zvýšení efektivity činnosti jednotek Sboru dobrovolných hasičů v rámci systému ochrany obyvatelstva Moravskoslezského kraje.

Výsledky této práce by měly pomoci odpovědným institucím a orgánům veřejné správy lépe využívat potenciál dobrovolných hasičských jednotek a efektivněji je integrovat do systému řešení mimořádných situací a krizových stavů.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 REŠERŠE LITERATURY

Teoretická část této práce je zaměřena na vymezení nejdůležitějších aspektů, které se k problematice civilní ochrany a ochrany obyvatelstva vztahují. Pozornost je věnována stručné historii civilní obrany a ochrany obyvatelstva na území Československa, dále definici legislativního rámce ochrany obyvatelstva, vymezení role Jednotek požární ochrany v této oblasti a možnost využití pomoci Skupin dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva.

1.1 Historie ochrany obyvatelstva

Ochrana obyvatelstva představovala důležitou součást plánů civilní obrany v historii samostatného Československa i v dobách jeho začlenění do Habsburské říše. Následující kapitola pojednává o historii ochrany obyvatelstva od poloviny devatenáctého století, v němž začala být tato oblast civilního řízení pojímána koncepčně.

1.1.1 Historické shrnutí

Ochrana obyvatelstva představuje důležitý aspekt zachování společenského řádu, na který se zaměřují státní koncepce zejména v demokratických státech. Na ochranu jednotlivých skupin obyvatel v případě výskytu mimořádné situace jsou zaměřeny také dokumenty mezinárodního práva. První snahy o zavedení určité koncepce v této oblasti byly zaměřeny na „*zmírnění ztrát, škod a utrpení civilního obyvatelstva v důsledku ozbrojených konfliktů*“. Švýcar Henri Dunant se svými spolupracovníky přesvědčil švýcarskou vládu, aby svolala mezinárodní konferenci. V roce 1864 podepsalo 12 evropských států Ženevskou úmluvu o zlepšení podmínek raněných v armádním poli“ (Baštecká, 2005, s. 234). Nejednalo se tedy o ochranu civilního obyvatelstva, nýbrž o zmírnění následků válečného běsnění. Před první světovou válkou byly ještě uzákoněny také úmluvy z I. Haagské mírové konference (1899) a II. Haagské mírové konference.

Po skončení první světové války se pozornost zákonodárců opět zaměřovala především na uzákonění ochrany mezinárodních obětí války. Hrozba nového válečného konfliktu, která přicházela z nacistického Německa, však přispěla k přijetí zákona č. 184 z roku 1937, který se vztahoval k povinnosti branné výchovy. Vzhledem k rozvoji možností využít válečných leteckých flotil se příprava obyvatel k vlastní ochraně zaměřovala především na zabezpečení v případě leteckých útoků. Ke vzdělávání se využívali speciálně vyškolení cvičitelé, dále programy vysílané v rozhlase i tiskoviny obsahující návodné postupy. Cílem bylo naučit občany ochránit se ve třech situacích: v období míru, po

vyhlášení leteckého poplachu a po jeho skončení (Doležel a kol., 2014, s. 51-53). Předpokládalo se, že situace v dané lokalitě po skončení leteckých útoků bude natolik odlišná, že obyvatelé potřebují získat povědomí o postupech, které mají být v takovém případě aplikovány.

Zkušenosti druhé světové války opět podpořily názor, že nejdůležitějšími skupinami obyvatel, kteří vyžadují mezinárodní ochranu, jsou především různé skupiny „obětí války, raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli a trosečníků na moři, válečných zajatců a civilního obyvatelstva. Největší význam v oblasti mezinárodního práva mělo přijetí Ženevských úmluv z 12. srpna 1949, především o ochraně civilních osob za války“ (Baštecká, 2005, s. 234). Po roce 1948 se pozornost zaměřila především na zabezpečení civilistů pře následky použití zbraní hromadného ničení, především v podobě jaderných zbraní. V průběhu následujících dvaceti let však neprobíhala tato příprava systematicky, neboť scházela ucelená koncepce, zákonné vymezení i dostatečně proškolení lektoři. Právní podklady pro nový přístup k obraně civilistů byly přijaty až zákonem č. 73 z roku 1973 o branné výchově, v němž bylo „těžiště přípravy položeno na znalosti způsobů vyrozumění a varování, činnosti obyvatelstva za jednotlivých situací včetně použití zbraní hromadného ničení a na získání základní praxe v používání prostředků individuální a kolektivní ochrany“ (Doležel a kol., 2014, s. 51). Příprava zahrnovala specifické aspekty různých prostředí, zejména velkých městských aglomerací či odlehlých venkovských usedlostí.

Důležitým dokumentem v oblasti ochrany či obrany obyvatelstva se stal předpis CO-1-3 nazvaný „Příprava občanů k civilní obraně“, který byl následně roku 1986 novelizován. Předpis obsahoval návodné postupy pro obranu obyvatelstva, a jeho obsah byl závazný nejen pro jednotlivce, ale také pro různé orgány a instituce, jejichž představitelé měli povinnost porozumět cílů, obsahu, formám a organizaci přípravy občanů k civilní obraně. Součástí přípravy se stala vojensko-politická tematika, obsahující určitý ideologický základ, a odborně-technická tematika, pojednávající o tématech evakuace, individuální ochrany, kolektivní ochrany a podobných aspektech (Doležel a kol., 2014, s. 51-52). V sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století pak přešla problematika „civilní obrany pod ministerstvo obrany, nové koncepce ochrany obyvatelstva a snaha právně legalizovat činnost civilní obrany při přírodních katastrofách a průmyslových haváriích v období míru“ (Baštecká, 2013, s. 143).

V osmdesátých letech spadalo vzdělávání v oblasti ochrany obyvatelstva pod jednotlivé organizace, přičemž specifické úkoly byly přiděleny také Svazu pro spolupráci

s armádou (Svazarm) a Československému červenému kříži. Občané se vzdělávali prostřednictvím odborných přednášek, besed a praktických nácviků, doprovázených výkladem. Pro efektivnější názornost byly využívány také různé názorné výcvikové pomůcky. I přes značné úsilí se však příprava občanů neseťkávala s velkým zájmem, což vedlo k nízké účasti na vzdělávacích akcích, neboť zákon nedostatečně definoval míru povinnosti se těchto akcí účastnit. Taktéž informace, získávané prostřednictvím vzdělávacích akcí, byla nezdědká nepřesná či nedostatečná, v případě hrozby by tedy občané nedisponovali potřebnými znalostmi (Doležel a kol., 2014, s. 51-52).

Po roce 1989 bylo od pojetí obrany obyvatelstva upuštěno a pozornost se zaměřila na transformaci civilní obrany za účelem „vytvořit nový moderní systém ochrany obyvatelstva, odpovídající příslušným systémům v ostatních západních zemích. Od roku 1993 se hovoří o civilní ochraně a od roku 2001 o ochraně obyvatelstva” (Baštecká, 2013, s. 144). Pojem ochrany obyvatel a jeho vymezení bylo včleněno do Koncepce ochrany obyvatelstva, jejíž jednotlivé verze byly vytvořeny s určitým časovým horizontem. Zpočátku obsahovala větší část koncepce spíše vymezení nedostatků, které byly v oblasti ochrany obyvatel zjištěny, avšak již koncepce s časovým horizontem do roku 2030 zahrnuje komplexní přístup k uvedené problematice. Pracovní skupina, pověřená sestavením uvedených koncepcí, vymezila 24 základních úkolů ochrany obyvatelstva, rozdělených do následných prioritních oblastí: Občan, Soukromé subjekty, Ochrana kritické infrastruktury, Věda, výzkum a inovace a Vydefinování nových úkolů a přístupů (Vilášek, Fus, 2022, s. 181-182).

1.1.2 Aktuální koncepce ochrany obyvatelstva

Aktuální koncepce ochrany obyvatel spadá do systému plánování, řízení a koordinace ochrany obyvatelstva, kterým se na vrcholné úrovni zabývá Vláda České republiky. Pracovním orgánem Vlády ČR je Bezpečnostní rada státu, skládající se z různých výborů. Důležitou úlohu v ochraně obyvatelstva zastává Výbor pro civilní nouzové plánování, který „koordinuje připravenost například v oblasti vnitřní bezpečnosti státu, ochrany kritické infrastruktury, ochrany ekonomiky či prevenci proti užití zbraní hromadného ničení“ (Kolektiv autorů, 2014, s. 96). V obecném pohledu spadá Centrální řízení ochrany obyvatelstva do kompetencí Ministerstva vnitra, neboť k této problematice je nezbytné zachovat jednotný přístup. Bezpečnostní radu státu a Ústřední krizový štáb lze považovat za pracovní orgány vlády. Ochrana obyvatelstva je následně distribuována do orgánů regionální

úrovně, kde tuto ochranu zajišťují orgány obecní či městské samosprávy a taktéž střediska HZS (Kolektiv autorů, 2014, s. 96-97).

V současné době je v platnosti Koncepce ochrany obyvatel s platností do roku 2030. Její základní vize spočívá ve zvýšení úrovně připravenosti obyvatelstva na různé typy situací, v nichž by mohlo dojít k ohrožení zdraví, života či majetku, a dále posilovat jednotlivé orgány a organizace, které jsou do systému ochrany obyvatelstva zapojeny. Strategie zohledňuje specifické proměny společnosti, především její individualizaci, stárnoucí populaci a prohlubující se společenské nerovnosti, čímž dochází ke změnám ve struktuře zranitelných skupin obyvatel. Proto je důraz kladen na rozvoj schopností komunit v oblasti ochrany obyvatelstva a podporu zájmu o dobrovolnictví různého typu. Podtržení významu komunit a dobrovolnictví tak tvoří primární strategický cíl uvedené koncepce (Ryba a kol, 2020, s. 9-10).

Mezi další strategické cíle lze zahrnout udržitelnost a resilienci, a to zejména vůči proměnám přírody v důsledku změny klimatu. Ochrana obyvatelstva v této souvislosti pojednává například o zmírnění dopadů sucha či naopak nadměrných srážek, v jejichž důsledku vznikají mimořádné situace. Dlouhotrvající sucho také podporuje vznik požárů, které mohou ohrozit bezpečí občanů. Pozornost je věnována také prevenci a ochraně před kybernetickými útoky či různými podvodnými postupy, které uplatňují čeští i cizí podvodníci za účelem krádeže či podvodu. Třetím strategickým cíle je ochrana zejména vulnerabilních skupin obyvatel před nadměrně se zrychlujícím technologickým vývojem, které vede k přílišnému spoléhání se na technologie a ztrátě schopností vlastní ochrany. Nadměrné spoléhání se na technologie taktéž snáze vede ke zneužití různých postupů, které mají vést k ochraně obyvatel, čemuž je nezbytné předcházet (Ryba a kol., 2020, s. 9-10).

Za čtvrtý a pátý strategický cíl byly vymezeny diverzifikace vzdělávání a učení se a změny sídelní struktury. Rozšíření alternativních forem vzdělávání, spočívajících například ve využití digitálních technologií a virtuální reality, vede ke změně vnímání a chápání obyvatel. Lidé například ztrácejí schopnost porozumět psanému textu většího rozsahu. Informace o ochraně obyvatel se proto začíná distribuovat v jiných formátech, například prostřednictvím videa či pomocí sociálních sítí. Změny sídelní struktury vedou k rozdílnému rozložení občanů, kteří jsou schopni se o sebe postarat sami. Koncepce ochrany obyvatel proto zohledňuje také odlišné rozložení dobrovolných útvarů, které budou pomáhat s ochranou obyvatel v oblastech s větším počtem seniorské populace (Ryba a kol., 2020, s. 10-11).

1.2 Právní předpis (normativní právní akt)

Následující kapitola představuje základní shrnutí právních předpisů a základních pojmů, které se k problematice ochrany obyvatelstva vztahují.

1.2.1 Přehled právních předpisů

První aspekty změny v pojetí civilní ochrany byly uskutečněny již po roce 1990. Zpočátku se však jednalo o kroky nelegislativního charakteru. Jedním z prvních kroků po roce 1989 byla ratifikace Dodatkových protokolů k Ženevským úmluvám o ochraně obětí ozbrojených konfliktů. Obsah byl vyhlášen ve Sbírce zákonů sdělením č. 169, přijatým v květnu 1991. O dva roky později v březnu 1993 bylo přijato klíčové usnesení vlády č. 126, vztahující se ke stavu civilní ochrany ČR, její struktuře a materiálnímu zabezpečení. Příloha uvedeného usnesení obsahovala nové vymezení opatření civilní ochrany ČR. Uvedené kompetenční usnesení bylo doplněno v témže roce usnesením vlády č. 660 o právní úpravě zabezpečení výkonu státní správy ve věcech ochrany obyvatelstva v působnosti okresních úřadů (magistrátů). Vznikly nové regionální úřady civilní ochrany, kterým předsedal Hlavní výbor civilní ochrany v rámci Ministerstva vnitra (Baštecká, 2013, s. 144-145).

Legislativní změny proběhly teprve v roce 2000. Doležel a kol. (2014, s. 52-53) považuje za nejdůležitější zákon č. 353/1999 Sb., o prevenci závažných havárií, zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému (IZS) a zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení (krizový zákon). Obsah zákona o IZS odkazuje na článek 61 Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z roku 1949, a obsahuje vymezení ochrany obyvatelstva s přihlédnutím k požadavku zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku. Baštecká (2013, s. 145-146) dále zdůrazňuje, že po přijetí zákona o IZS bylo nezbytné přijmout doplňující nařízení a vyhlášky, především nařízení vlády č. 463/2000 Sb., obsahující vymezení pravidel pro zapojení se do mezinárodních záchranných operací a upravující okolnosti přijímání a vysílání humanitární pomoci, dále vyhláška č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení IZS a vyhláška č. 380/2002 Sb., upravující okolnosti přípravy a provádění úkolů ochrany obyvatelstva. Možnosti ochrany obyvatelstva rozvíjejí také různé koncepční materiály, jejichž příklad byl uveden v předchozí kapitole.

Zákon č. 353/1999 Sb., je v současné době v platnosti pod č. 59/2006 Sb., a jeho obsah je zaměřen na prevenci závažných havárií, které jsou způsobeny vybranými chemickými látkami nebo chemickými přípravky. Obsah tohoto zákona se vztahuje k zákonu č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, v aktuálním znění. Obsahem zákona o ochraně veřejného

zdraví je především vymezení práv a povinností, které jsou fyzickým a právnickým osobám v oblasti ochrany a podpory veřejného zdraví uloženy, dále vymezuje soustavu orgánů, které se ochranou veřejného zdraví zabývají, včetně jejich působnosti a pravomocí, a taktéž ukládá určité povinnosti dalším orgánům veřejné správy, jejichž činnost s ochranou veřejného zdraví souvisí (§ 1 zák. č. 258/2000 Sb., 2024). Postupy, uvedené v tomto zákoně jsou však uplatňovány při různých mimořádných situacích, nikoliv pouze v případě ohrožení chemickými látkami. Doležel a kol. (2014, s. 52-53) poukazuje na hlavní aspekty, kterým je v uvedeném zákonu věnována pozornost. Jedná se především o způsob poskytování tísňových informací, postupy, uplatňované při provádění evakuace, zásady postupu při poskytování úkrytů či požadavky na ochranu obyvatelstva, zanesené do územního plánování.

Součástí zákona č. 239/2000 Sb., o IZS v aktuálním znění se stalo také vymezení působnosti a pravomocí v podobě konkrétních práv a povinností, určených pracovníkům jednotlivých ministerstev a pracovníkům jiných ústředních správních úřadů. Specifická práva a povinnosti jsou vymezena také pro pracovníky generálního ředitelství hasičského záchranného sboru, hasičským záchranným sborům krajů, orgánům obcí s rozšířenou působností, orgánům obcí a právnickým a fyzickým osobám. Ochrana obyvatelstva je v uvedeném zákoně vymezena jako soubor opatření umožňující zabezpečení života, zdraví a majetku jednotlivých obyvatel (Blažek, 2014).

Za hlavní zákon, který je v oblasti ochrany obyvatelstva uplatňován, považují Zpěvák a kol. (2014, s. 60-61) zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, v aktuálním znění. Podobně jako předchozí zákon, také zde jsou v obsahu reflektovány závazné dokumenty Evropské unie, a taktéž specifické aspekty ochrany obyvatelstva na území ČR. Za krizové řízení je v rámci tohoto zákona považován „*souhrn řídicích činností orgánů krizového řízení zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik a plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s přípravou na krizové situace a jejich řešením, nebo s ochranou kritické infrastruktury*“ (§ 2 zákona č. 240/2000 Sb., v aktuálním znění, 2024). Zpěvák a kol. (2014, s. 60-61) dodávají, že krizové řízení představuje důležitý preventivní i realizační aspekt ochrany obyvatelstva, neboť umožňuje plánovat možné postupy a ustanovit řízení v případě vzniku mimořádné krizové situace.

S výše uvedeným zákonem souvisí vyhláška č. 380/2002 Sb., zabývající se přípravou a prováděním úkolů ochrany obyvatelstva. V uvedené vyhlášce jsou obsaženy postupy,

uplatňované v případě zřizování zařízení civilní ochrany a následné odborné přípravě obsluhujícího personálu, způsoby, využívané pro informování právnických a fyzických osob v případě výskytu ohrožení a následných postupů jejich řešení a též specifické postupy, uplatňována v případě evakuace. Vyhláška též upravuje další požadavky na způsob, jakým by se měla ochrana obyvatel zanést do územního plánování a jaké stavebně technické úpravy je nezbytné provést ve vybraných budovách (Blažek, 2014).

Mezi důležité právní normy je vhodné zahrnout také zákon o požární ochraně č. 133/1985 Sb. Z tohoto zákona vychází povinnost členů jednotek požární ochrany plnit specifické úkoly v oblasti ochrany civilního obyvatelstva nejen v případě vypuknutí požáru, ale též v případě dalších typů mimořádných událostí. S uvedeným zákonem dále souvisí vyhláška č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, v níž jsou vyjmenovány konkrétní úkoly a postupy, kterými jsou členové požárních jednotek povinni se řídit v případě řešení krizové situace. Taktéž je zde uvedeno, že v případě potřeby je možné navýšit počet stálých členů požárních jednotek o další osoby (zpravidla dobrovolníky), kteří se budou na ochraně obyvatelstva podílet (Blažek, 2014).

1.2.2 Přehled základních pojmů

Mezi základní pojmy, které spadají do této problematiky, spadají ochrana obyvatelstva a civilní obrana. Ochranou obyvatelstva je rozuměn „soubor činností a postupů věcně příslušných orgánů, dalších subjektů i jednotlivých občanů, směřujících k minimalizaci dopadů mimořádných událostí na životy a zdraví obyvatelstva, majetek a životní prostředí“ (Baštecká, 2013, s. 145). Ochrana obyvatelstva je tedy především v kompetenci státu, avšak každý obyvatel je povinen dodržovat stanovené postupu vedoucí k minimalizaci dopadů vzniklé mimořádné situace. Odpovědnost za následky, vyplývající z dopadů mimořádné situace, tedy spočívají na organizacích i jednotlivých obyvatelech, kteří jsou povinni řídit se postupy obsaženými v různých typech havarijních, krizových a obranných plánech.

Civilní obrana je vymezena jako povinnost plnit vymezené „humanitární úkoly, jejichž cílem je chránit civilní obyvatelstvo před nebezpečím, pomoci mu odstranit bezprostřední účinky nepřátelských akcí, válečných konfliktů nebo pohrom, a vytvořit nezbytné podmínky pro jeho přežití“ (Blažek, 2014). Mezi tyto úkoly spadají například služby oznamovacího charakteru, různé formy zdravotnické pomoci, zajištění ochrany veřejného pořádku, pomoc s evakuací a poskytnutím úkrytu či zajištění nouzového ubytování a dopravu potřebného materiálů, potraviny a dalších forem pomoci. Z uvedené definice je zřejmé, že pomoc je

nabídnuta při vzniku různých forem mimořádných událostí, nikoliv pouze válečného konfliktu. Moraighi (2007, s. 80-81) dodává, že civilní ochrana či ochrana obyvatelstva má být zaměřena na koordinaci a propojení všech potřebných složek, které se na ochraně obyvatelstva podílejí. Jedná se tedy o vytvoření systému, v němž každá složka zná své postavení a obsah svých úkolů v závislosti na typu mimořádné či krizové situace, kterou je nezbytné řešit. Nedílnou součástí systému civilní ochrany je využívání jednotné terminologie, která usnadňuje komunikaci a vzájemné porozumění.

Dalším důležitým pojmem je vymezení mimořádné či krizové situace. Mimořádná událost *„představuje škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací“* (Doležel a kol., 2014, s. 12). Zatímco v předchozích pojetích, zaměřených na civilní obranu, byla pozornost věnována především krizové situaci spojené s válečným konfliktem, aktuální vymezení mimořádné či krizové situace zahrnuje širší pojetí. Kolektiv autorů HZS ČR upozorňuje, že uvedené pojmy nejsou totožné. V zákoně o IZS je stanoveno, že za mimořádnou událost lze považovat takový typ škodlivého působení nebo jevu, který je vyvolán činností člověka nebo přírodními vlivy. Toto působení nebo jev způsobují ohrožení života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, a pro obnovení normálního stavu je nezbytné provést záchranné a likvidační práce. Za kritickou situace je pak dle uvedeného zákona považována taková mimořádná událost, které vede k narušení infrastruktury nebo jiného typu nebezpečí. Vzniklý stav obvykle vede k vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu nebo stavu ohrožení státu. V rámci krizové situace tak může být proveden výrazný zásah do práv a svobod občanů na vymezeném území (Kolektiv autorů Generálního ředitelství HZS ČR, 2024).

S vymezením krizové situace je provázán pojem bezpečnosti. Za bezpečnost je považován takový společenský stav, při němž panuje *„přijatelná pravděpodobnost vzniku újmy na chráněných zájmech, kdy jsou na nejnižší možnou míru eliminovány hrozby pro objekt a jeho zájmy a tento objekt je k eliminaci stávajících a potenciálních hrozeb efektivně vybaven a ochoten při ní spolupracovat“* (Doležel a kol., 2014, s. 10). Stav bezpečnosti umožňuje obyvatelům dané lokality běžný život, v němž nepanují obavy z náhlého ohrožení či násilného narušení aktuální situace. V případě narušení bezpečnosti mohou pověření vládní činitelé rozhodnout o vyhlášení stavu nouze či ohrožení.

Ochrana obyvatelstva se vztahuje také na ochranu kritické infrastruktury, pomocí které je zajišťována pomoc ohroženým skupinám obyvatel. Do prvků kritické infrastruktury jsou

zahrnuty jednotlivé organizace či celé systémy infrastruktury, „jejichž narušení by mělo závažný dopad na bezpečnost státu, zabezpečení základních životních potřeb obyvatelstva zdraví osob nebo ekonomiku státu“ (Doležal a kol., 2014, s. 12). Jedná se zejména o zdravotnická zařízení, organizace zajišťující zásobování, dopravní infrastruktura, důležitá odvětví průmyslu či požární a policejní infrastruktura.

V neposlední řadě je též důležité vymezit pojmy krizová připravenost a krizové řízení. Krizovou připraveností je myšlena „připravenost státní organizace (nebo její složky) nebo připravenost jiných organizací k rychlému a účinnému řešení mimořádných událostí a krizových situací v oblasti své působnosti na svěřeném území“ (Doležal a kol., 2014, s. 12). V rámci krizové připravenosti je pozornost zaměřena především na odpovídající vzdělávání pověřených pracovníků, na aktualizaci krizových plánů či na jmenování osob, které budou v případě vzniku krizové situace pověřeni krizovým řízením. Za krizové řízení je možno považovat „souhrn řídicích činností věcně příslušných orgánů zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik, plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s řešením krizové situace“ (Doležal a kol., 2014, s. 12).

1.3 Organizace jednotek požární ochrany

Následující kapitola je zaměřena na vymezení organizace jednotek požární ochrany různého typu a zaměření v České republice i v zahraničí.

1.3.1 Obsah činnosti hasičského záchranného sboru

V mnoha státech Evropské unie či Spojených států amerických jsou hasičské sbory rozděleny na profesionální a dobrovolné. V případě vzniku mimořádné události se obě skupiny zaměřovaly především na poskytnutí následujících služeb: řešení vzniklého požáru, zajištění základních zdravotnických služeb jako součást přednemocniční neodkladné péče, odstranění nebezpečného materiálu, ochrana před zbraněmi hromadného ničení, pomoc při řešení přírodních katastrof či různé formy specializované pomoci, například vyproštění z havarovaného auta. Počet profesionálních hasičů však neodpovídá rozsahu, do jakého je jeho pomoc potřebná, a proto jsou jednotky SDH nezastupitelným faktorem včasné pomoci (Snook a kol., 2011, s. 3-4).

Zajištění organizace jednotek požární ochrany pro řešení následků mimořádných událostí vyplývá z opakovaného ohrožení zejména přírodními katastrofami, při nichž je nezbytné zajistit rychlou a efektivní pomoc ohroženým skupinám obyvatel. Povinnost

požárních jednotek pomáhat v těchto situacích vyplývá z již uvedeného požárního zákona. Příprava jednotlivých členů jednotek požární ochrany JPO se zaměřovala na tři následující oblasti: (Blažek, 2014)

- Podpora jednotek při jejich zásahu spočívá především v zajištění týlu jednotek, v osvojení si postupů pro zajištění logistické podpory, ustanovení způsobů zajištění dostatečného množství zdrojů elektrické energie v případně nutnosti poskytovat pomoc v nočních hodinách, ve schopnosti vytvořit a zajistit dostatečná protipovodňová opatření, v zajištění pomoci při zajištění nouzového přežití osob, včetně zásobování potravinami a dalším nezbytným materiálem, též zajištění pomoci při provádění některých složitějších činností (dekontaminace osob a techniky).
- Provádění základních činností v ochraně obyvatelstva spočívá v podpoře vzdělávacích systémů, zaměřených na odbornou přípravu členů různých jednotek Sborů dobrovolných hasičů obcí i na vzdělávání dalších pracovníků, kteří by mohli být v ochraně obyvatelstva zainteresováni.
- Poskytování odborné pomoci a informací a rad obyvatelstvu spočívá v rozšíření znalostní základny o ochraně obyvatelstva mezi dobrovolníky, kteří mohou v případě událostí většího rozsahu přispět k zajištění pomoci na postiženém území. Tito dobrovolníci mohou být jednotlivci i členové organizací, jejichž činnost je zaměřena na podporu bezpečnosti obyvatelstva. Tito dobrovolníci získají dostatečné informace o postupech, které mají být v různých typech mimořádných situací aplikovány, a jsou oprávněni poskytovat uvedené informace další občanům. Dále mohou být nápomocni například při stavění protipovodňových hrází, používání vysoušečů, odstraňování následků mimořádné události, provizorní řešení těchto následků (stržená střecha, výpadky elektřiny nebo dodávek vody), poskytování informací o obsahu evakuačního zavazadla, zásadách improvizované ochrany a dalších činnostech.

Na jednotlivé členy požárních jednotek jsou kladeny specifické požadavky. Aktivní členové výjezdních skupin jsou obvykle omezeni z hlediska věku, a to zejména vzhledem k jejich skutečným fyzickým schopnostem a psychické odolnosti. Primární požadavek na přijetí jedince do sboru je dovršení osmnácti let, přičemž uchazeč musí být trestně bezúhonný a v případě přijetí do sboru profesionálních hasičů nesmí jeho přijetí představovat střet zájmů. Uchazeč i člen sboru jsou podrobováni fyzickému tréninku a taktéž kontrolnímu cvičení, v němž se projeví jeho fyzické schopnosti. Uchazeč musí prokázat dosažení

požadovaného vzdělání pro pozici, o kterou se uchází, a taktéž je podrobován průběžnému vzdělávání. Důležitým aspektem vzdělávání je schopnost adekvátně reagovat v kritických situacích s přihlédnutím ke znalostmi poskytnutí základních či rozšířených postupů přednemocniční neodkladné péče. Uchazeči o práci v hasičském sboru i jeho stálí členové jsou také povinni předkládat potvrzení o zdravotní způsobilosti, kterou je podmíněno jejich přijetí i setrvání ve sboru (Dornan, 2008, s. 8-9).

1.3.2 Působnost jednotek Sboru dobrovolných hasičů a hasičského záchranného sboru v zahraničí

Organizační skupiny hasičských záchranných sborů v zahraničí jsou složeny především z jedinců, kteří disponují potřebnými znalostmi nejen o ochraně obyvatel, ale také o zajištění vlastní ochrany. Zároveň je důraz kladen na procvičování adekvátních reakcí, kterými by měl každý člen této jednotky disponovat. Připravenost hasičů se, dle Lagaty a kol. (2022, s. 103-104), skládá z technických a environmentálních, případně též kontextových znalostí, úspěšného absolvování specializovaného školení a získávání hasičských zkušeností v různých oblastech. Záchrana životů v průběhu řešení stavu ohrožení v důsledku vzniku požáru je primárním úkolem hasičů, přičemž rychlost a efektivita pátrání do značné míry závisí na dostatečných a okamžitých informacích. Efektivní zásah a pozitivní výsledky záchranné operace vyžadují účinný a pokročilý výcvik. Hasič, vybavený pokročilou informační technologií, například laserovým dálkoměrem, kamerou nebo bezpilotním vzdušným prostředkem pro získávání dalších informací o ohnisku, zvyšuje v rámci zásahu svou užitečnost. Moderní technologie umožňují zdokonalování výcviku a cvičení hasičů a snižují náklady a cenu výukového programu.

V mnoha zemích bylo též prokázáno, že adekvátní vybavení požárních zařízení je zásadní pro zajištění udržitelnosti prostřednictvím bezpečnosti života, ochrany majetku, kontinuity provozu, ochrany životního prostředí a zachování dědictví. Nadměrná zástavba a zvyšování počtu obyvatel však vyžaduje klást zvýšený důraz na udržitelnou urbanizaci a přiměřeně upravovat krizové plány, zahrnující také zásahy krizové infrastruktury a návazných sborů. Především je zásadní identifikovat podstatné mezery ve službách pro modernizaci zařízení požární služby. Studie odhalily, že v některých indických městech nejsou městské požární stanice schopny zajistit potřebnou ochranu pro přibližně polovinu své populace a hasičská vozidla nedisponují adekvátním vybavením pro hasební zásah dle požadavků konkrétní oblasti. Mezi nejdůležitější výzvy při požárním zásahu v těchto městech pak patří dopravní zácpy, způsobené závažnými nedostatky v organizaci silniční

sítě, a nedostatek vody či jiných zdrojů, potřebných při hasebním zásahu (Lagata a kol., 2022, s. 103-104).

Specifická organizace požárních sborů je uplatněna také v Německu. V oblasti civilní ochrany zastává důležitou úlohu Federální agentura pro technickou pomoc (THW), mezi jejíž hlavní úkoly patří záchranné, opravárenské a restaurátorské práce v případě havárií v rozvodech elektřiny, plynu, vody a kanalizace; obnova komunikačních tras a silničních zařízení; a poskytování technické pomoci komunitám a lidem v důsledku přírodních katastrof, havárií a katastrof. Pozemkové úřady THW spravují více než 600 místních úřadů. THW zaměstnává 75 000 dobrovolných záchranářů, kteří nejsou placeni (Kolektiv autorů Razumkov Centre, 2023, s. 10-11).

Požární služba má tři typy jednotek: prezenční hasičské jednotky (100 profesionálních jednotek s 27 600 hasiči); týmy dobrovolných hasičů (25 000 dobrovolných jednotek plus 261 000 mladých hasičů ve věku 10–17 let); a jednotky zvláštního určení (900 objektových hasičských jednotek s 30 000 hasiči). Účast občanů v jednotkách dobrovolných hasičů je stimulována následujícími sociálními zárukami a výhodami: osvobození od vojenské služby po odpracování 6 let služby u dobrovolných hasičů, pojištění pro případ smrti, úrazu nebo invalidity, zahrnutí služby v dobrovolné jednotce do celkové doby služby pro důchodové účely, výplata mzdy v rámci primárního zaměstnání, která pracovníkovi náleží za dobu strávenou provozními pracemi a za desetitýdenní školení, zaměřené na zvýšení odbornosti relevantní pro poskytování efektivní požární služby. Dále je členům SDH v Německu nabízeno úplné nebo částečné odměňování managementu a klíčového technického personálu, mezi které se řadí řidiči, inženýři nebo mechanici, dále morální pobídky ve formě specifických ocenění (za 25 let bezvadné služby, za zvláštní zásluhy, za 40 let bezvadné služby), insignie, veřejné poděkování, platba za členství ve specializovaných klubech nebo bez platné vybavení a stravování podobu služby v dobrovolné jednotce (Kolektiv autorů Razumkov Centre, 2023, s. 10-11). Všechny uvedené motivační pobídky mají pozitivní vliv na množství osob, které se o místo v SDH uchází.

Není tedy překvapující, že v Německu je dobrovolnictví široce využíváno v systému civilní ochrany země. Celkem v tomto systému pracuje 1,7 milionu dobrovolníků, z toho 1,3 milionu zaměstnává hasičská služba. Po celé zemi byly také zřízeny jednotky nouzové sebeobrany pod celkovým vedením THW, a více než 400 poboček zajišťuje školení obyvatel v místě jejich bydliště. Do činností civilní ochrany se zapojují i charitativní nadace

a organizace, policie a pohraniční stráž. Jednotky Bundeswehru mohou být zapojeny pouze se svolením ministra obrany (Kolektiv autorů Razumkov Centre, 2023, s. 10-11).

Dobrovolné jednotky hasičů působí také v Japonsku. Hadad (2010, s. 39-40) uvádí, že v současnosti je v Japonsku aktivních 888 900 dobrovolných hasičů, což je téměř šestinásobek počtu profesionálních hasičů (157 860). Dobrovolníky lze najít téměř v každém městě, městečku a vesnici v zemi; 96 procent japonských obcí disponuje sborem dobrovolných hasičů. Dobrovolní hasiči jsou zodpovědní za službu svým komunitám v různých oblastech. Jejich aktivity sahají od těch nejzákladnějších – hašení požárů a následné úklidové činnosti – až po širokou škálu preventivních opatření, včetně umístění vysokých vlajek na požární hydranty, aby tyto zdroje vody mohly být snadno nalezeny, či výuku správných technik vaření tempury, čímž se výrazně snižuje nebezpečí vzniku požáru. Dobrovolní hasiči také provádějí pravidelná požární cvičení v bytových domech a podílejí se na zajišťování osvěty veřejnosti v oblasti používání hasicích přístrojů. Dobrovolní hasiči taktéž zastávají ústřední úlohu v komunitních aktivitách, například v rámci nošení mikoshi (přenosné svatyně) a udržování míru během letních festivalů.

1.3.3 Organizace jednotek požární ochrany v České republice

Jednotky požární ochrany v České republice byly vytvořeny za účelem disponovat represivním i preventivním nástrojem, pomocí kterého je možné řešit vznik požárů, živelních pohrom a jiných mimořádných událostí. Posláním členů JPO je především likvidovat požáry, avšak mezi jejich povinnostmi není zahrnuto učinit všechna opatření, pomocí kterých by byla mimořádná událost a její následky zcela zlikvidovány (Vilášek a kol., 2022, s. 37-38). Naopak skupiny dobrovolných hasičů se svou činností zaměřují na řešení zásahových a likvidačních prací při řešení mimořádných událostí.

Na základě § 65 zákona o požární ochraně v České republice lze vymezit Jednotku hasičského záchranného sboru kraje, Jednotku hasičského záchranného sboru podniku, Jednotku sboru dobrovolných hasičů obce a Jednotku sboru dobrovolných hasičů podniku. K těmto skupinám je možno přiřadit také vojenskou hasičskou jednotku. Jejich působení je vymezeno z místního a územního hlediska. V rámci územní působnosti mohou vybrané jednotky SDH zasahovat i mimo území zřizovatele, tedy poskytují pomoc podle požárního poplachového plánu i na území ostatních obcí. Z hlediska místa působnosti jsou jednotky určeny k poskytování pomoci při likvidaci požárů a jiných mimořádných událostí na území

svého zřizovatele. V tomto případě zasahují v katastrálním území vlastní obce (příloha zák. č. 133/1985 Sb., 2024).

Jednotlivé jednotky disponují určitou operační hodnotou, která se odvíjí nejen od jejího územního působení, ale také od doby dojezdu k mimořádné události. Za účelem dosažení plošného pokrytí České republiky dostatečným množstvím jednotek požární ochrany jsou jednotky rozděleny do šesti kategorií. V první kategorii se nachází jednotka JPO I neboli Jednotka Hasičského záchranného sboru (dále jen HZS) kraje, která *„zajišťuje výjezd jednoho až tří družstev o zmenšeném početním stavu (1+3), družstev (1+5) nebo jejich kombinaci, poskytuje pomoc obcím speciální a ostatní technikou v místě své působnosti a v místě dislokace plní úkoly místní jednotky PO“* (Vilášek a kol., 2022, s. 39). Zákon dále stanoví, že tato jednotka má povinnost vyjet ze své základny k řešení mimořádné situace do 2 minut, přičemž dojezdová vzdálenost nesmí přesáhnout 20 min. Členové HZS jsou příslušníci, a působení v HZS je pojímáno jako jejich zaměstnání.

Druhou skupinu tvoří JPO II neboli Jednotka SDH obce se členy, kteří vykonávají službu v dané jednotce na základě hlavního nebo vedlejšího pracovního poměru. Vilášek a kol. (2022, s. 39-40) rozlišují JPO II/1, zabezpečující výjezd jednoho družstva o zmenšeném početním stavu, a JPO II/2, zajišťující výjezd dvou družstev SDH o zmenšeném početním stavu. Oba druhy jednotek se zřizují v obci s počtem obyvatel větším než 1000. Podobným způsobem se rozděluje skupina JPO III, v níž se nachází jednotky SDH obce se členy, kteří jsou členy dané jednotky pouze na základě dobrovolnosti, a nejsou zde v žádné formě zaměstnaneckého poměru. JPO II má zákonem stanovenou dobu výjezdu do 5 minut a dojezdovou vzdálenost do 10 minut, zatímco jednotce JPO III může trvat výjezd až 10 minut, avšak výjezdová vzdálenost taktéž nesmí přesáhnout 10 min (příloha zák. č. 133/1985 Sb., 2024).

Z hlediska místní působnosti se rozeznávají JPO IV neboli Jednotka HZS podniku, JPO V neboli Jednotka SDH obce s členy, kteří vykonávají službu v jednotce požární ochrany dobrovolně, a JPO VI neboli jednotka SDH podniku (příloha zák. č. 133/1985 Sb., 2024). Vilášek a kol. (2022, s. 40) dodávají, že jednotky JPO IV a JPO VI jsou *„zřizovány fyzickou nebo právnickou podnikající osobou, a její členové poskytují speciální techniku na výzvu OPS HZS ČR zpravidla na základě písemné dohody.“* Členové jednotky JPO V pak vytvářejí sbor hasičů, jehož účelem je zajistit výjezd členů družstva k řešení mimořádné události o zmenšeném početním stavu. U JPO IV až VI jsou zákonem stanoveny pouze doby

výjezdu, přičemž JPO IV musí zajistit výjezd do 2 minut, a JPO V a JPO VI mají povinnosti zajistit výjezd do 10 minut (příloha zák. č. 133/1985 Sb., 2024).

Každá jednotka SDH tedy slouží především ochraně obyvatelstva, přičemž v případě vzniku mimořádné či krizové situace mají její členové plnit úkoly na základě požadavků svého zřizovatele. Tento požadavek se vztahuje na jednotky kategorií JPO II, JPO III a JPO V, případně též na jednotky SDH obcí nezařazené do systému plošného pokrytí. Při plnění zadaných úkolů musí členové každé jednotky SDH zohlednit rozsah nebezpečí na daném území, které je stanoveno pomocí dostupných prostředků. Každá jednotka má právo zasahovat také na území mimo svou místní působnost v případě, že se jedná o společnou jednotku a bylo o uvedené pomoci uzavřena dohoda. Plnění výše uvedených úkolů provádí jednotka na základě pokynů velitele zásahu, operačního a informačního střediska HZS kraje, popřípadě starosty obce. Zkušenosti, získané při jednotlivých zásazích, jsou následně zohledněny při odborné přípravě členů SDH. Odborná příprava se skládá z teoretické i praktické části, zaměřené na problematiku ochrany obyvatelstva. Úkolem velitelů jednotek je získané znalosti zapracovat do pravidelné odborné přípravy členů (Martínek, 2013, s. 15-16).

1.4 Skupiny dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva Sboru dobrovolných hasičů

Sbory dobrovolných hasičů (dále jen SDH) představují důležitý tým, jehož členové se podílejí na řešení krizových situací v případě, že jednotky profesionálních hasičů nejsou schopny poskytnout včasnou a dostatečnou pomoc. V mnoha případech jsou členové SDH na místě vzniku mimořádné události dříve nežli profesionální sbory hasičů. Členové SDH se také mohou podílet na vytváření Skupin dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva (dále jen SDOO).

Za SDOO je považován specifický útvar, zřízený některou z jednotek SDH v souladu se stanovami Sdružení Hasičů Čech, Moravy a Slezska (dále jen SH ČMS). Uvedená skupina disponuje vlastní vnitřní hierarchií, a jeho členové si dělí jednotlivé úkoly mezi sebou. Jednotlivé skupiny také disponují určitým materiálním vybavením. Každé skupině velí vedoucí skupiny, který spadá do orgánů SDH, je volen a odvoláván na základě rozhodnutí valné hromady. Vedoucí disponuje pravomocemi v oblasti řízení činnosti SDOO, je zodpovědný za provedení rozhodnutí, zprostředkovaných orgány sboru, a taktéž předává orgánům sboru stanoviska SDOO. Za vedoucího SDOO může být zvolen pouze jedinec,

který je po odborné stránce dostatečně připraven. Minimálním předpokladem je úspěšné absolvování odborného kurzu pro technika ochrany obyvatelstva (Kolektiv autorů ÚORR, 2024).

SDOO jsou ustanovovány na základě Metodického pokynu SH ČMS z roku 2016, určeného starostům SDH. V uvedeném pokynu je zakotven způsob, jakým mohou být SDOO vytvářeny, a možnosti zapojení SDH do preventivně výchovné činnosti. SDOO přímo navazují na činnost HZS v oblasti ochrany obyvatel, zejména na základě § 7 a § 10 zákona č. 239/2000 Sb. Jednotlivé SDOO tak potřebují být udržovány v akceschopnosti, čemuž napomáhají SDH, HZS i zastupitelé obcí, na jejichž území útvary SDOO působí. Členové jednotek SDH přispívají k činnosti SDOO především udržováním potřebného početního stavu, zajišťováním odborné přípravy a dalšího vzdělávání, podporou účasti na specifických cvičeních, které rozvíjejí fyzickou úroveň dobrovolníků či zajištěním potřebného technického vybavení či ochranných pomůcek. V případě, že SDOO získá statut ostatní složky IZS, vyplývajícího z § 4, odst. 2, zákona č. 239/2000 Sb., o IZS, může se na rozvoji SDOO podílet HZS formou uzavření dohody mezi SDH a HZS kraje o plánované pomoci na vyžádání. SDOO mohou být rozvíjeny také na základě uzavření dohody o osobní pomoci mezi SDH a starostou obce, což se děje zejména v obcích, v nichž není zřízen žádný SDH. Obec může SDOO například pomoci vytvořit materiální a organizační zázemí (Kolektiv autorů SH ČMS, 2016).

Obec na základě dotací či darů může pomoci vytvořit SDOO potřebnou základnu, která má obvykle charakter klubovny SDH, případně její zbrojnice. V základně jsou uloženy všechny potřebné prvky materiální i nemateriální povahy, které spadají do vlastnictví SDOO. Fungování SDOO musí být v souladu se stanovami SDH (SH ČMS), přičemž hlavním záměrem činnosti by mělo být *„spolupůsobení při vytváření podmínek k účinné ochraně života a zdraví občanů, včetně poskytování pomoci při mimořádných událostech a dále pomoc veřejnosti, zejména obcím, státním orgánům, fyzickým a právnickým osobám při plnění úkolů ochrany obyvatelstva“* (Kolektiv autorů SH ČMS, 2016).

Z právního hlediska působí členové SDOO v postavení osob, které na výzvu starosty obce pomáhají s poskytováním osobní pomoci při mimořádné události. Nejčastěji poskytují pomoc na základě uzavření písemné dohody SDH s obcí *„v souladu s § 15 Vyhlášky č. 328/2001 Sb., o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému. V této dohodě bude předem sjednán způsob a rozsah osobní pomoci pro potřebu ochrany obyvatelstva v obci“* (Kolektiv autorů Hasičské kanceláře, 2024). V obci bez

přítomnosti jednotky SDH bude dohoda uzavřena pouze mezi starostou a vedoucím SDOO, v případě, že v obci funguje jednotka SDH, bude uvedená dohoda vždy uzavřena ve spolupráci s touto jednotkou. Specifické právní postavení pak získávají ty SDOO, které získaly výše popsaný status ostatní složky IZS. V takovém případě bude smlouva o fungování SDOO uzavřena mezi SDH a HZS kraje.

Získání statusu ostatní složky IZS přináší možnost členům SDOO získat za pomoc při mimořádné události finanční náhradu a náhradu škody na základě § 29 a § 30 zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému. Finanční náhrada je vyplácena prostřednictvím Krajského magistrátu či Magistrátu hlavního města Prahy na základě místní příslušnosti lokality, na níž byla pomoc poskytnuta. Náhrada věcné škody členům SDOO náleží v případě, že při záchranných a likvidačních pracích nebo cvičení vznikla členům zasahující SDOO škoda. Finanční náhrada je vyplacena do 6 měsíců od ukončení záchranných nebo likvidačních prací (Martínek, Richter, 2016, s. 9-10).

Jednotlivé SDOO si obvykle udržují stabilní početní stav, avšak v případě nutnosti doplnit počet členů či při vzniku SDOO se zejména vedoucí skupiny či členové SDH zaměřují na vyhlášení náborového řízení. Obvykle jsou vyhlášeny jeden či dva termíny, v nichž mohou uchazeči projevit zájem o přijetí. Projevení zájmu může být provedeno osobně, telefonicky nebo elektronicky. Osobní zájem je nejčastěji sdělen na jednání výboru SDH nebo v rámci jednání valné hromady. Vhodný uchazeč se musí prokázat především zdravotní způsobilostí a případně též absolvováním požadovaného kurzu. V některých případech probíhá nábor na základě výzvy k zapojení se do aktivit SDOO, kterou zasílá starosta, velitel sboru nebo jiný člen SDH. Uvedená výzva může být vytvořena v písemné nebo elektronické podobě. Základní početní stav SDOO je různý, a stanovuje se na základě typu úkolů, na jejichž plnění bude SDOO zaměřen (Martínek, Richter, 2016, s. 5-6).

1.5 Obsah činnosti skupin dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva sboru dobrovolných hasičů

Obsah činnosti SDOO úkolů, které jim jsou uloženy, je poměrně rozmanité. Zapojení členů SDOO se předpokládá v případě, že jednotky SDH nejsou schopny zabezpečit dostatečnou ochranu obyvatelstva z časových důvodů nebo z důvodu přílišné náročnosti zákroku. Členové SDOO se také mohou uplatnit v případě, že je nezbytné zajistit ochranu obyvatelstva nejen při samotném řešení mimořádné události, ale také při odstraňování následků mimořádné události či zásahu, který tato mimořádná událost vyvolala. Taktéž, jak

již bylo uvedeno, členové SDOO mohou plnit úkoly vedoucí k ochraně obyvatelstva na základě rozhodnutí starosty obce, a to zejména tehdy, pokud nemohou tyto úkoly splnit členové sboru SDH (Kolektiv autorů ÚORR, 2024).

Martínek, Richter (2016, s. 11-12) uvádějí konkrétní příklady činností, které spadají do oblasti působení SDOO. Mezi tyto aktivity spadá zajišťování vybraných objektů proti vniknutí vody, pomoc při sestavení protipovodňových zábran, zajištění hlídek pro prevenci povodňové aktivity, pomoc při zřízení a provozu evakuačních středisek či nouzového ubytování, pomoc při logistickém zajištění humanitární pomoci nebo pomoc s distribucí potřebných informací. Řehák a kol. (2019, s. 85) upřesňují, že z hlediska pomoci při záchranných a likvidačních prací se SDOO účastní zejména různých typů likvidačních prací, což jsou obecně *„činnosti k odstranění následků způsobených mimořádnou událostí, tj. dopadů na osoby, zvířata a životní prostředí.“* Přesný rozsah činností určí členům SDOO velitel zásahu.

Z hlediska informování obyvatelstva o vzniku mimořádné události (dále jen MU) může o využití SDOO rozhodnout velitel zásahu, starosta obce či operační a informační středisko IZS. Členové SDOO informují obyvatele zejména v místě, kde není zajištěn jednotný systém varování a informování, či pokud dojde k poruše tohoto systému. Řehák a kol. (2019, s. 104) uvádějí, že v obecném hledisku lze dle možností použít k informování obyvatelstva *„mobilní elektronické sirény, ruční sirény, rozhlasové vozy policie či obecní policie, megafony nebo zvony, případně též údery na kovové předměty apod.“* Jednotlivé SDOO mohou mít k dispozici různé typy vybavení, ve většině situací mohou využít moderních mobilních elektronických sirén. S informováním obyvatelstva úzce souvisí budování úkrytů, sloužících k ochraně obyvatelstva. Informace musí obsahovat nejen podstatu MU, ale také žádoucí chování, které se od občanů očekává. SDOO mohou občany nasměrovat do stálých úkrytů, či vybudovat provizorní nebo dočasné úkryty, sloužící například při velkých haváriích, u nichž panuje zvýšené riziko kontaminace nebezpečnými látkami. V případech nutnosti zajistit individuální ochranu mohou SDOO podávat informace o způsobech, jakými se mohou sami občané chránit proti dopadům MU (Řehák a kol., 2019, s. 108-119).

Součástí činnosti SDOO je také zajištění různých forem osvětových aktivit, na nichž se občané mohou dozvědět, jakým způsobem je možné přispět k vlastní ochraně při vzniku mimořádné události. Cílem tohoto vzdělávání je zejména zajistit, aby občané *„dokázali předcházet rizikovým faktorům, byli schopni posoudit míru závažnosti situace při vzniku*

mimořádné události, dokázali ochránit sebe a poskytnout pomoc blízkým po nezbytnou dobu a dokázali předcházet následným rizikovým faktorům“ (Martínek a Richter, 2016, s. 14).

Tato preventivně výchovná činnost je určena nejen dospělým, ale i dětem a dospívajícím.

Za velmi důležitou součástí činnosti SDOO je považována pomoc při evakuaci obyvatel. V rámci evakuace mohou být přemísťovány osoby, zvířata, předměty kulturní památky a další objekty na místa, kde je připraveno bezpečné ubytování či bezpečné umístění předmětů. Pomoc SDOO je vyžadována zejména v případě plošné a dlouhodobé evakuace, u níž je nezbytné zapojení orgánů pro řízení evakuace. V případě vzniku MU je nezbytné zajistit uplatnění evakuačního plánu. SDOO mohou například dohlížet na přednostní evakuaci osob do 15 let, pacientů ze zdravotnických zařízení, osob umístěných v sociálních zařízeních, osob zdravotně postižených a doprovodu, který péči o tyto skupiny obyvatel zajišťuje. Členové SDOO mohou zároveň pomáhat se zajištěním občerstvení těchto osob, poskytnutí náhradního oblečení a dalších nezbytností, které občanům pomohou překonat období pobytu v náhradním ubytování (Řehák a kol., 2019, s. 128-134).

Podobně jako v zahraničí, také v prostředí českých SDH je důležité udržet vysokou míru motivace k působení ve skupinách. V opačném případě jsou skupiny ohroženy nejen nadměrnou fluktuací členů, ale také neschopností zajistit dostatečný počet členů v jednotlivých skupinách. Henderson a Sowa (2018, s. 43-58) za hlavní motivační faktory pro účast jednotlivců v SDH považují týmové vztahy a organizační faktory. Silné skupinové vazby mezi dobrovolníky tvoří zásadní aspekt pro ochotu zajistit nepřetržitou službu v rámci SDH. Prožívání silného spojení s vedením a vzájemné sounáležitosti má vliv na ochotu setrvat v dobrovolnické činnosti velký vliv, což potvrdily také četné zahraniční výzkumy. Pro část dobrovolníků představuje silný motivační faktor také pocit určitého závazku a služby. Jedním z dalších důležitých faktorů, které ovlivňují individuální záměr zůstat dobrovolníkem, je celková spokojenost dobrovolníků a hodnocení jejich zkušeností jako dobrovolníka (Henderson, Sowa, 2018, s. 43-58).

1.6 Metody analýzy rizik

Následující kapitola pojednává o obecném pojetí analýzy rizik a účelu, za kterým je tato analýza uskutečněna. Taktéž jsou zde obsaženy dvě analýzy, které budou dále využity v druhé části této práce.

1.6.1 Vymezení analýzy rizik

Analýza rizik tvoří součást řízení rizik, které je vymezeno jako všechna opatření, která jsou prováděna za účelem zmírnit riziko. Vztahuje se na vyvážení skrytých konfliktů, skládajících se z analýzy příležitostí ke vzniku rizik na jedné straně a analýzy preventivních opatření, zamezujících nehodám a katastrofám na straně druhé. Management rizik souvisí se všemi aktivitami, podmínkami a událostmi, které mohou ovlivnit chod organizace a její schopnost dosáhnout vymezených cílů a vizí. Ve většina organizací je řízení rizik rozděleno do tří primárních oblastí: strategická rizika, finanční rizika a operační rizika (Aven, 2015, s. 4-5).

Yoe (2019, s. 99-101) taktéž upozorňuje, že za analýzu rizik je možno považovat soubor logických, systematických a na důkazech založených analytických aktivit, které jsou aplikovány za účelem poskytnout co nejúplnější identifikaci a popis rizik, spojených s určitým problémem. Za důkaz je možno považovat jakýkoliv faktor, který může pomoci analyzujícím osobám posoudit všechny aspekty, které se k rizikům vztahují. Analýza rizik je obvykle prováděná s využitím multidisciplinárního týmu pracovníků, kteří při ní využívají svých znalostí a zkušeností. Pracovníci spolu navzájem komunikují a musí si důvěřovat. Analýza rizik by měla být prováděna z neutrálního hlediska, beze snahy dosáhnout předem určeného výsledku. Její podstatou by měla být založena na větším množství získaných dat a dobře zvolené metodě, která je při analýze využita (Yoe, 2019, s. 99-101).

Analýza rizik se skládá, dle Avena (2015, s. 6) z následujícího postupu: Nejprve je vymezen určitý problém, k němuž se analýza rizik bude vztahovat, získány informace o daném problému a stanoven postup analýzy. Dále je vybrána metoda, pomocí které bude analýza uskutečněna. Třetí krok spočívá v identifikaci možných hrozeb, rizikových situací a jiných příležitostí ke vzniku rizika. Ve čtvrtém kroku je provedena příčinná analýza a analýza následků, z čehož je získán celistvý obraz o obsahu rizika. Následující krok zahrnuje porovnání různých alternativ reakcí na riziko včetně preventivních opatření, a taktéž rozvaha prostředků, které budou k řešení či prevenci rizika nezbytné. V posledním kroku je provedena poslední řídicí rozvaha a učiněno rozhodnutí, jaký postup bude v oblasti prevence a řešení rizika přijat.

Analýza rizika se může vztahovat k různým typům rizikových faktorů. Jednotky SDH či složky IZS nejčastěji zasahují u různých druhů katastrof. Hodnocení rizika katastrof, jak uvádí Poljašek a kol. (2021, s. 24-25), může mít kvalitativní nebo kvantitativní povahu. Pro dosažení přesného vymezení povahy a rozsahu rizika katastrofy jsou využívány nejen analýzy potenciálních nebezpečí, ale též výsledky vyhodnocení stávajících podmínek

expozice a zranitelnosti, které by společně mohly způsobit újmu obyvatelům určitého území a jejich majetku, nebo by ohrozily provoz služeb či kvalitu životního prostředí. Mezi rizika patří biologické, environmentální, geologické, hydrometeorologické a technologické procesy a jevy. Míra rizika katastrofy je poměřována ve vztahu k potenciálním ztrátám na životech, zranění nebo zničenému či poškozenému majetku, ke kterému by mohlo v určitém časovém období dojít, a je vymezena pomocí určení míry nebezpečí, expozice, zranitelnost a kapacita. Nebezpečí mohou být z hlediska původu a účinků jednotlivá, postupná nebo kombinovaná, a každé nebezpečí je charakterizováno svou polohou, intenzitou nebo velikostí, četností a pravděpodobností. Expozice je vyjádřena jako situace lidí, infrastruktury, bydlení, výrobních kapacit a dalšího hmotného lidského majetku umístěného v rizikových oblastech. Zranitelností jsou rozuměny podmínky určené fyzikálními, sociálními, ekonomickými a environmentálními faktory nebo procesy, které zvyšují náchylnost jednotlivce, komunity, majetku nebo systémů k dopadům nebezpečí.

1.6.2 Zvolené metody analýzy rizik

K vyhodnocení a stanovení priority rizik lze použít různé techniky a metody. V závislosti na tom, jak dobře je riziko známé, a pokud je možné jej včas vyhodnotit a stanovit priority, může být možné pomocí vhodně zvolené metody snížit případné negativní efekty nebo zvýšit možné pozitivní efekty a využít příležitosti. Kvantitativní analýza rizik se snaží přiřazovat objektivní číselné nebo měřitelné hodnoty bez ohledu na složky hodnocení rizik a hodnocení potenciální ztráty. Naopak kvalitativní analýza rizik je založena na scénáři. Účelem kvalitativní analýzy je identifikovat riziko, které vyžaduje podrobnou analýzu a nezbytné kontroly a opatření na základě účinku rizika a dopadu na cíle (Evrin, 2021, s. 2). Smejkal a Reis (2013, s. 112-113) uvádějí také možnost využití kombinovaných metod, které jsou založeny na číselných údajích. „*Cíl je však díky kvalitativnímu hodnocení ve větším přiblížení se realitě oproti předpokladům, ze kterých vycházejí kvantitativní metody.*“

V této kapitole budou uvedeny dvě možné metody analýzy rizik. První zvolenou metodou je Failure Mode and Effect Analysis (FMEA) neboli Analýza možností vzniku vad a jejich následků (FMEA). Tato metoda je definována jako „*analýza systému a rizik doprovázející vývoj a plánování. Je integrována do odborných oblastí a zahrnuje jak optimalizaci systému, tak i snižování rizik*“ (Machač, Steiner, 2012, s. 15). Cílem této metody je především rozpoznat možné vady a na základě jejich identifikace sestavit postupy vedoucí k zamezení jejich vzniku. Metoda se nejčastěji uplatňuje v procesu vyvíjení nových konceptů a produktů, přičemž je metodicky zjišťována a posuzována jejich zralost. Pomocí

metody FMEA je možno vymezit především kritické oblasti a ustavit vhodná opatření, na jejichž základě budou rizika snížena či eliminována. „Na základě důsledného strukturování systémů a procesů s jejich příslušnými souvislostmi podporuje FMEA komunikační tok v týmové a projektové práci stejně jako potřebný přenos znalostí v organizaci. Dokumentováním FMEA získá organizace znalostní databázi, pomocí které jsou efektivně podporovány probíhající a budoucí vývojové projekty“ (Machač, Steiner, 2012, s. 15).

Druhý typ analýzy bude proveden prostřednictvím softwaru RISKAN. RISKAN je softwarový nástroj určený pro komplexní analýzu a hodnocení rizik. Tento nástroj poskytuje uživatelům možnost detailního posouzení různých typů hrozeb, které mohou ovlivnit bezpečnost a integritu chráněného území, majetku a obyvatelstva. Díky své pokročilé funkcionalitě umožňuje software RISKAN automatické přepočty rizik při změně parametrů aktiv, hrozeb nebo zranitelností, což usnadňuje simulace dopadů navrhovaných protiopatření a analýzy změn úrovně hrozeb. Tento software RISKAN je klíčovým pomocníkem pro odborníky zabývající se krizovým řízením, bezpečností a ochranou obyvatelstva, kteří potřebují spolehlivé a přesné nástroje pro plánování a implementaci preventivních opatření. (Skřivánková et al., 2012).

Software RISKAN umožňuje podrobnou analýzu rizik, identifikaci hrozeb a zranitelností pro konkrétní oblasti nebo objekty, podporuje hodnocení rizika pro každou dvojici aktivum x hrozba na všech úrovních skupin, což umožňuje efektivní prioritizaci opatření. Též může být využit pro provádění simulace dopadů navrhovaných protiopatření nebo simulace dopadů při změně úrovně hrozeb.

1.7 Dílčí závěr teoretické části

Součástí teoretické části práce je představení problematiky ochrany obyvatelstva v širším kontextu. V první kapitole je pozornost zaměřena na představení historie ochrany obyvatelstva, která byla pod názvem civilní obrana primárně zaměřena na ochranu obyvatel před letadlovými útoky. V posledních desetiletích se však přístup k civilní obraně změnil, a v současné době se pojem ochrana obyvatelstva zaměřuje především na vymezení postupů vedoucích k ochraně zdraví, života, majetku a životního prostředí. Druhá kapitola představuje základní legislativní předpisy, vztahující se k dané problematice, a též základní pojmový aparát, který je v oblasti ochrany obyvatelstva používá. Třetí kapitola je zaměřena na organizaci jednotek požární ochrany, stručné představení jejich činnosti, rozsah jejich působení ve vybraných zemích v zahraničí, a shrnutí organizace SDH a JPO v rámci České

republiky. Ve čtvrté kapitole je představena metodika, vztahující se k působení skupiny dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva sboru dobrovolných hasičů, a v poslední kapitole teoretické části jsou představeny metody analýzy rizik a obsah tohoto pojmu.

II PRAKTICKÁ ČÁST

2 CHARASTERISTIKA MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE

Moravskoslezský kraj se vyznačuje specifickými prvky, které jej odlišují od ostatních krajů České republiky. Následující kapitola obsahuje představení Moravskoslezského kraje s důrazem na jeho geografické podmínky a demografické složení, vymezení rizik s využitím analýzy rizik FMEA a softwaru RISKAN, a výsledky rozhovorů, provedených mezi vybranými pracovníky. Důležitou součástí této kapitoly je návrh opatření, pomocí kterého je možné zvýšit efektivitu řešení krizových situací.

2.1 Geografická charakteristika Moravskoslezského kraje

Rozloha je 5431 km² a počet obyvatel v Moravskoslezském kraji ke dni 30.06.2024 je 1184320. Moravskoslezský kraj je velmi rozmanitý region, co se týče geografického uspořádání. Na západní straně jej ohraničuje masiv Hrubého Jeseníku, kde se nachází i nejvyšší hora kraje a Moravy – Praděd (1 491 m n. m.). Hornatý terén zde postupně přechází v méně strmý Nízký Jeseník a dále v Oderských vrších. Centrální část kraje je charakteristická hustě osídlenými nížinami, jako jsou Opavská nížina, Ostravská pánev a Moravská brána. Na jihovýchodě se pak krajina znovu zvedá do horských hřbetů Beskyd, které vrcholí Lysou horou (1 323 m n. m.) v Moravskoslezských Beskydech a pokračují ke Slezským Beskydům při hranici s Polskem. Tento kraj leží na severovýchodě České republiky a tvoří jednu z jejích nejvzdálenějších částí. Severní a východní hranice sdílí s polskými vojvodstvími Slezským a Opolským, jihovýchodně sousedí se slovenským Žilinským krajem. Uvnitř českého území jej na západě sousedí s Olomouckým krajem a na jihu se krátce dotýká Zlínského kraje. Příhraniční poloha kraje podporuje efektivní spolupráci v oblasti průmyslu, infrastruktury, ochrany životního prostředí, kulturního a vzdělávacího rozvoje a cestovního ruchu. V tomto regionu působí čtyři euroregiony – Beskydy, Praděd, Silesia a Těšínské Slezsko (Kolektiv autorů, 2023).

V Moravskoslezském kraji je velké množství logistických center a průmysl ve všech odvětvích. Proto existuje zvýšené riziko v dopravě, kde jsou exponovány trasy evropského silničního komunikačního systému. Moravskoslezský kraj protínají mezinárodní silnice I/11-E75 (Rýmařov–Bruntál–Opava–Ostrava–Český Těšín–Mosty u Jablunkova) a I/48-E462 (Nový Jičín–Frýdek Místek–Český Těšín) a dálniční tah D1 (Olomouc–Ostrava–hranice s Polskem). Také železniční doprava představuje riziko. Moravskoslezský kraj protínají mezinárodní koridory, kde se přepravují nebezpečné látky (Kolektiv autorů, 2023).

V kraji představuje značné nebezpečí přirozených nebo zvláštních povodních, zejména v případě, že by došlo k destrukci hrází vodních děl. To by mohlo vést k průlomovým vlnám nebo vlnám vzniklým přepadem vody přes přehradní hráze, například v důsledku sesuvů půdy, pohybů zemního podloží nebo teroristických útoků. Takovéto situace by mohly nastat v povodí Ostravice (vodní díla Šance, Morávka, Žermanice, Olešná a Baška), pod vodním dílem Těrlicko, a v povodí Moravice a Opavy (vodní díla Kružberk a Slezská Harta). V povodí řeky Odry a přilehlých oblastí výše zmíněných řek a jejich přítoků lze také očekávat záplavy při přirozených povodních (Kolektiv autorů, 2023).

2.2 Demografický popis Moravskoslezského kraje

V Moravskoslezském kraji v současné době žije přibližně 1,2 milionu obyvatel, což ho řadí mezi nejlidnatější regiony v zemi. Hustota zalidnění je vyšší nežli v ostatních krajích České republiky. Průměrný věk obyvatel se postupně zvyšuje, což je způsobeno jak vyšší očekávanou délkou života, tak nízkou porodností. Podíl osob ve věku nad 65 let roste, zatímco počet dětí a mladých lidí naopak klesá. Tento kraj je charakteristický svou národnostní pestrostí, neboť vedle obyvatel české národnosti zde pobývají také početné menšiny Slováků, Poláků a Romů. Polská menšina je koncentrována zejména v oblasti Těšínska (Kolektiv autorů ČSÚ, 2024).

Moravskoslezský kraj také představuje významné průmyslové centrum České republiky s tradičními odvětvími, mezi které lze stále ještě zařadit hutnictví a strojírenství. Tyto sektory však v posledních desetiletích procházejí restrukturalizací, což má vliv na zaměstnanost a ekonomickou aktivitu obyvatelstva. Nezaměstnanost v kraji je dlouhodobě vyšší než celostátní průměr zejména z důvodu snižování počtu pracovních míst v těžkém průmyslu. Moravskoslezský kraj proto musí čelit mnoha socioekonomickým výzvám, mezi které lze mimo nezaměstnanosti zařadit chudobu a sociální vyloučení. Tyto problémy jsou nejvýraznější v oblastech s vysokou koncentrací průmyslových podniků a v regionech postižených restrukturalizací průmyslu (Kolektiv autorů ČSÚ, 2024).

2.3 Analýza rizik metodami FMEA a RISKAN v Moravskoslezském kraji

Pro potřeby identifikace a hodnocení rizik v oblasti činnosti jednotek SDH v MSK byly využity dvě systematické analytické metody FMEA a RISKAN. Tyto metody byly zvoleny pro svou schopnost kvantifikovat rizika a určit jejich prioritu na základě kombinace různých hodnoticích kritérií.

Za účelem zajištění odbornosti a objektivity hodnocení byl sestaven tříčlenný tým, který prováděl samotné analýzy, určoval hodnoty vstupních parametrů a podílel se na interpretaci výsledků. Tento tým byl složen z následujících členů: náměstek primátora Ostravy pro životní prostředí, koordinátor metodik oddělení IZS HZS MSK a autor diplomové práce.

Každý člen týmu přinesl do procesu analýzy specifickou odbornou perspektivu ať už z oblasti řízení veřejné správy, krizového řízení nebo praktického fungování jednotek IZS. Hodnoty jednotlivých parametrů (např. pravděpodobnost výskytu, závažnost důsledků, odhalitelnost v rámci FMEA; případně následky scénářů v rámci RISKAN) byly stanoveny konsensuálně na základě úsudku členů týmu, dostupných dat a praktických zkušeností z oblasti ochrany obyvatelstva.

Výsledky těchto analýz posloužily jako klíčový podklad pro identifikaci slabých míst a formulaci návrhových opatření, která jsou uvedena v závěrečné části práce.

2.3.1 Analýza rizik metodou FMEA

Tato kapitola se zaměřuje na vymezení rizikových aspektů v Moravskoslezském kraji, které vyplývají z výše uvedené analýzy rizik metodou FMEA. Získané výsledky jsou přehledně uvedeny v následující tabulce. Podrobné vyhodnocení analýzy metody FMEA je rozpracováno v kapitole 2.5.2.

Tabulka 1 Analýza rizik FMEA

Proces	Možná chyba	Možný důsledek	Příčina	Stávající opatření	Význam	Vznik	Odhalen	Možné krize	Doporučené opatření
Průmyslová výroba	Emise toxických látek	Ohrožení ovzduší a zdraví obyvatel	Nedostatečná kontrola emisí	Monitorování dle legislativy	9	5	4	180	Instalace pokročilých filtračních systémů
Doprava nebezpečných látek	Dopravní nehoda	Kontaminace okolí, ohrožení obyvatel	Nedostatečné zabezpečení nákladu	Certifikování dopravci	8	6	5	240	Zavedení GPS a monitorovacích systémů
Skládky odpadu	Únik toxických látek	Kontaminace půdy, ohrožení podzemních vod	Nedostatečná izolace skládek	Základní opatření	8	6	5	240	Modernizace skládek a pravidelné inspekce
Lokální topeniště	Zvýšená produkce emisí	Znečištění ovzduší, zdravotní rizika	Používání zastaralých technologií	Kotlíkové dotace a školení	7	6	4	168	Zvýšení dotací na ekologické zdroje vytápění
Těžba uhlí	Pokles stability půdy	Sesuvy půdy, poškození budov	Dlouhodobá těžba	Monitorování geologických podmínek	9	5	5	225	Rekultivace vytěžených oblastí
Povodňová rizika	Nedostatečná protipovodňová ochrana	Záplavy, škody na majetku a ohrožení obyvatelstva	Změny klimatu, nedostatečné investice	Příležitostná opatření	9	6	6	324	Budování protipovodňových opatření a záchytných nádrží

(zdroj: vlastní)

2.3.2 Analýza rizik metodou RISKAN

Tato kapitola se zaměřuje na vymezení výsledků analýzy rizikových aspektů, provedené pomocí softwaru RISKAN. Analýza se opět soustředí na potenciální rizika, která se mohou vyskytovat v Moravskoslezském kraji. Výsledky jsou přehledně prezentovány v následující tabulce. Podrobné vyhodnocení analýzy metody RISKAN je rozpracováno v kapitole 2.5.3.

Tabulka 2 Rizikový kalkulátor RISKAN

 T-SOFT			Aktiva		AKTIVA - CELKEM															
Hodnoty aktiv		5			5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	
					Generátor grafů Export do XML															
Hrozby			Pravděpodobnost																	
HROZBY - CELKEM			5	velmi vysoká	125	125	125	125	125	100	125	125	125	125	125	80	80	80		
1.	Naturogenní události		5	velmi vysoká	125	125	125	125	125	100	125	125	125	125	125	80	80	80		
1.1	Dlouhodobá inverzní situace		2	nízká	40	30	30	30	40	40	10	40	30	30	40	20	10	20		
1.2	Dlouhodobé sucho		3	střední	60	60	60	60	60	60	60	0	0	0	0	0	0	0		
1.3	Sněhová kalamita		4	vysoká	100	100	100	100	100	40	100	100	100	60	80	20	20	20		
1.4	Námraza		4	vysoká	100	100	100	100	80	40	80	100	100	80	100	80	80	80		
1.5	Požár v přírodě		3	střední	60	45	45	45	60	60	60	45	45	45	45	15	15	15		
1.6	Extrémní vítr		5	velmi vysoká	125	125	125	125	100	100	100	125	100	75	125	50	50	50		
1.7	Vydatné srážky		4	vysoká	80	80	80	80	80	40	80	80	80	80	80	0	0	0		
1.8	Povodně		5	velmi vysoká	125	125	125	125	125	25	125	125	125	125	100	50	50	50		
1.9	Epidemie		2	nízká	40	40	40	40	30	30	30	30	30	30	30	0	0	0		
2.	Antropogenní události		5	velmi vysoká	125	100	100	100	100	100	100	125	125	100	100	50	50	50		
2.1	Průmyslová havárie		3	střední	75	75	75	75	75	75	75	60	60	60	45	15	15	15		
2.2	Propad důlních děl		1	velmi nízká	5	5	5	5	5	5	5	0	0	0	0	5	5	5		
2.3	Únik neb. chem. látky při přepravě		4	vysoká	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	20	20	20		
2.4	Závažná nehoda v silniční dopravě		5	velmi vysoká	125	100	75	100	75	75	75	125	125	0	0	50	50	50		
2.5	Závažná nehoda v drážní dopravě		3	střední	75	45	45	45	30	15	30	75	30	75	0	0	0	0		
2.6	Závažná nehoda v letecké dopravě		1	velmi nízká	25	10	10	10	10	5	10	25	5	5	25	0	0	0		
2.7	Zvláštní povodeň		1	velmi nízká	15	10	10	10	15	0	15	15	15	15	0	10	10	10		
2.8	Nález nevybuchlé munice		1	velmi nízká	10	10	10	10	5	0	5	5	5	5	5	0	0	0		

Další typy potenciálních hrozeb spadají do pásma vysokého rizika. Do této kategorie byla zařazena Námraza, Sněhová kalamita a Vydatné srážky, považované za Naturogenní události, a Únik nebezpečných chemických látek při přepravě. Toto riziko je považováno za Antropogenní událost.

V pásnu středního rizika, které je označeno žlutou barvou, byly identifikovány následující potenciální hrozby, považované za Antropogenní událost: Průmyslová havárie a Závažná nehoda v drážní dopravě. V pásnu na hranici středního rizika, které je označeno zelenou barvou, jsou za potenciální hrozbu identifikována dvě rizika Naturogenní povahy: Dlouhodobé sucho a Požár v přírodě. V pásnu nízkého rizika, také označeného zelenou barvou, byla identifikována následující rizika Naturogenní povahy: Dlouhodobá inverzní situace a Epidemie.

2.4 Analýza dotazníkového šetření (dotazování na využití jednotek

Sboru dobrovolných hasičů pro ochranu obyvatelstva)

Tato kapitola je zaměřena na prezentaci analýzy dotazníkového šetření, uskutečněného mezi vedoucími oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení HZS ČR (dále jen vedoucí). Každý respondent pocházel z jiného kraje ČR. Respondenti byli dotazováni prostřednictvím aplikace Google Formuláře, v níž byl dotazník vytvořen. Otázky jsou polootevřené, každý respondent tedy může zvolit jednu vhodnou odpověď, a zároveň doplnit své vlastní názory. Dotazník byl koncipován jako anonymní. Dotazníkové šetření jsem konzultoval s náměstkem starosty Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska a s koordinátorem metodik oddělení IZS Moravskoslezského kraje.

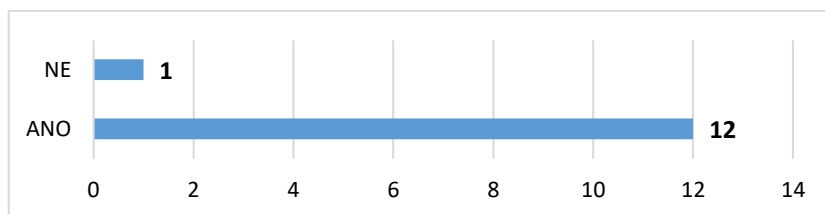
2.4.1 Výzkumné otázky pro vedoucího oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení Hasičského záchranného sboru České republiky

Analýza odpovědí, získaných od jednotlivých respondentů, byla zpracována prostřednictvím aplikace Excel a je prezentována prostřednictvím přehledných grafů. Pod každým grafem je doplněn komentář k výsledkům šetření, zahrnující doplněné odpovědi od jednotlivých respondentů.

1) Využíváte ve svém kraji jednotky sboru dobrovolných hasičů (dále jen jednotky SDH) pro plnění úkolů na úseku ochrany obyvatelstva?

Tato otázka je zaměřena na zjištění, zdali vedoucí mají možnost či jsou ochotni využívat v kraji, v němž působí, jednotky SDH se záměrem pomáhat při plnění úkolů souvisejících se záměrem ochránit obyvatele v případě krizové situace. Každý respondent mohl zvolit buď kladnou, nebo zápornou odpověď.

Graf 1 Využití jednotky SDH pro ochranu obyvatelstva

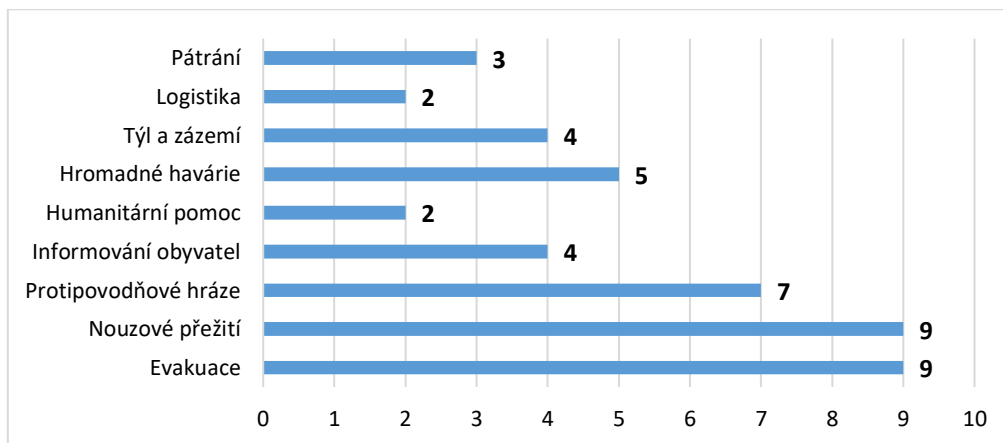
(zdroj: vlastní)

Na základě odpovědí bylo potvrzeno, že jednotky SDH využívají všechny kraje mimo Královéhradeckého. Vedoucí z tohoto kraje uvedl, že zatím tato možnost využívána není, ale nejspíše se to v budoucnu může změnit.

2) Pokud ANO k jakým činnostem?

Touto otázkou je zkoumáno, jaké činnosti mohou být členům jednotky SDH zadány v případě, že je nezbytné zapojit pro ochranu obyvatelstva. Zde respondenti uváděli více odpovědí, případně tutéž odpověď různými vyjádřeními.

Graf 2 Druhy činnosti, k nimž jsou jednotky SDH při ochraně obyvatelstva využívány

(zdroj: vlastní)

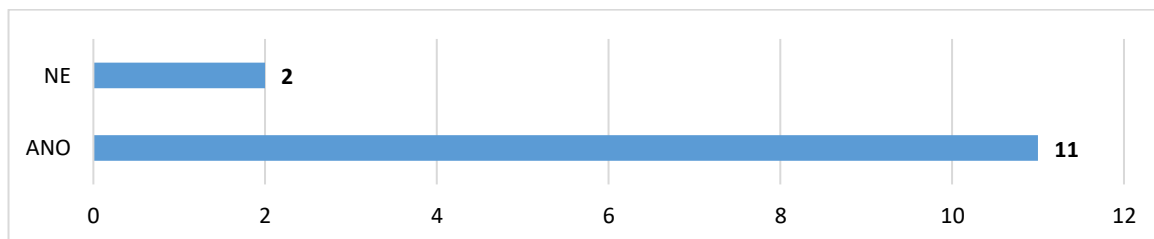
Na tuto otázku neposkytl odpověď pouze vedoucí Královéhradeckého kraje. Také vedoucí Pardubického kraje zdůraznil, že jednotky SDH pro ochranu obyvatelstva jsou zatím

využívány pouze k týlovému zabezpečení akcí. Mezi nejčastějšími úkoly, které respondenti členům jednotek zadávali, byly uváděny evakuace obyvatel v případě MU a zajištění nouzového ubytování obyvatelům, kteří byli vyzváni k opuštění svých domovů. Členové jednotek SDH jsou také často využíváni ke stavbě protipovodňových hrází. Méně často se pak tyto jednotky využívají při pátrání či zajištění humanitární pomoci. V některých případech jsou jednotky SDH také využívány pro informování obyvatel o vzniku MU, zejména pomocí osobního předání informace. V Praze a v kraji Vysočina jsou jednotky SDH využívány také v případě pomoci při obsluze stanoviště dekontaminace osob (SDO II) či při dálkové dopravě vody.

3) Máte v rámci plošného pokrytí území kraje jednotkami požární ochrany předurčeny jednotky SDH pro ochranu obyvatelstva?

Tato otázka je zaměřena na zjištění, zdali vedoucí zařazují jednotky SDH do systému plošného pokrytí území kraje z hlediska jednotek PO, a zdali jsou určité jednotky SDH předurčeny k ochraně obyvatelstva. Toto vymezení představuje důležitý prvek v případě výskytu MU na území jednoho či více krajů.

Graf 3 Předurčenost JSDH k ochraně obyvatelstva v rámci systému plošného pokrytí

(zdroj: vlastní)

V odpovědích na tuto otázku bylo zjištěno, že jednotky SDH nejsou předurčeny pro ochranu obyvatel především v Královéhradeckém a Moravskoslezském kraji. V ostatních krajích jsou nejen tyto jednotky zařazeny do plošného pokrytí v rámci zajištění PO, ale také se zde nalézají jednotky SDH, které jsou přímo vymezeny pro ochranu obyvatel. Toto vymezení do jisté míry usnadňuje jejich činnost v případě výskytu MU.

„Další dotazníkové šetření je uvedeno v příloze P I.“

2.4.2 Výzkumné otázky pro starosty krajského sdružení hasičů

Druhou oblastí výzkumné části této práce je analýza odpovědí, získaných prostřednictvím dotazníků, určených Starostům krajského sdružení hasičů (dále jen starostů KSH).

Dotazníkového šetření se účastnilo devět starostů KSH z Moravskoslezského, Královéhradeckého, Libereckého, Ústeckého, Karlovarského, Jihočeského a Plzeňského kraje, a taktéž z kraje Vysočina a z Prahy. Jejich odpovědi jsou zpracované prostřednictvím tabulek či krátkého zhodnocení, neboť dotazník byl koncipován jako polootevřený. Respondenti tedy měli možnost volit kladné nebo záporné odpovědi, anebo doplnit vlastní názor.

1) Máte povědomí o činnosti skupin dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva (dále jen SDOO) v rámci vašeho KSH?

Respondenti na tuto otázku mohli volit kladnou či zápornou odpověď. Jeden z respondentů si však přál svou odpověď specifikovat, a proto uvedl delší odpověď. Výsledky jsou zaznamenány v následující tabulce.

Tabulka 3 Míra povědomí starostů KSH vybraných krajů o činnosti SDOO

Ano	Ne	Jiná odpověď
	Moravskoslezský	
Královéhradecký		
Liberecký		
	Ústecký	
		Karlovarský
Jihočeský		
Praha		
Kraj Vysočina		
Plzeňský		

(zdroj: vlastní)

Z výsledků, získaných od respondentů, vyplývá, že většina starostů KSH si je existence těchto skupin vědoma. Pouze respondenti v Moravskoslezském a Ústeckém kraji zvolili zápornou odpověď. Starosta KSH z Karlovarského kraje upřesnil, že v tomto kraji pracují SDOO v rámci JSDH V pod vedením HZS Královéhradeckého kraje.

2) Pokud ANO, jak dlouho se zabýváte činností SDOO v rámci vašeho KSH?

Na základě odpovědí, získaných na otázku číslo jedna, je zřejmé, že starostové KSH z Moravskoslezského a Ústeckého kraje neposkytli žádnou odpověď. Také respondent z Karlovarského kraje neuvedl jasnou odpověď, neboť odmítl upřesnit, jak dlouho se touto

činností zabývá. V rámci Královéhradeckého kraje se starosta KSH činností těchto skupin SDOO zabývá 15 let. Podobnou odpověď uvedl starosta KSH z Jihočeského kraje, jehož tým se touto činností zabývá cca 10 let, avšak v rámci PANEL NNO cca 15 let. Zbývajících respondenti uvedli podstatně kratší časové období. V rámci Prahy se touto činností zabývají přibližně 5 let, v Plzeňském kraji 3 roky, v Libereckém kraji přibližně dva roky, a respondent z kraje Vysočina uvedl, že zřizování skupin SDOO je v tomto kraji prozatím v počátečním stavu.

3) Kolik SDH v rámci vašeho KSH má ustanoveny aktivní SDOO?

Odpovědi na tuto otázku neposkytli respondenti z Moravskoslezského, Libereckého a Ústeckého kraje. V Královéhradeckém kraji respondent uvedl, že tato oblast je zde teprve rozvíjena, a respondent z Karlovarského kraje poskytl stejnou odpověď, jako v první otázce: SDOO pracují v rámci JPO V pod vedením HZS Královéhradeckého kraje. Ani respondent z kraje Vysočina neuvedl přesnou odpověď, pouze zdůraznil, že prozatím se jedná pouze o několik hasičských sborů. Nejvíce aktivních SDOO se nachází v Plzeňském kraji, kde jich je 47, a v Jihočeském kraji, kde respondent uvedl číslo 36. V Praze se nacházejí, dle odpovědi respondenta, pouze dvě aktivní SDOO.

„Další dotazníkové šetření je uvedeno v příloze P II.“

2.5 Vyhodnocení

Tato kapitola obsahuje vyhodnocení dotazníkového šetření a také analýzy rizik provedené metodami FMEA a RISKAN, zaměřené na Moravskoslezský kraj.

2.5.1 Vyhodnocení metody dotazníkového šetření

Z výzkumného šetření vyplývá, že využití jednotek SDH s předurčeností pro ochranu obyvatelstva je v jednotlivých krajích poměrně rozšířené. Jediným krajem, v němž tyto jednotky SDH s předurčeností pro ochranu obyvatelstva využívány nejsou, je Královéhradecký kraj. Jednotky SDH s předurčeností pro ochranu obyvatelstva jsou nejčastěji využívány k zajištění nouzového přežití obyvatelstva a k jeho evakuaci. Taktéž stavění protipovodňových hrází a řešení hromadných havárií představují častý důvod k povolání těchto složek IZS. Většina krajů také disponuje jednotkami SDH, které jsou k ochraně obyvatelstva v rámci systému plošného pokrytí přímo předurčeny. Tato předurčenost výrazně usnadňuje využití jednotlivých členů těchto jednotek v rámci mimořádné situace, neboť tyto jednotky disponují potřebným vybavením a obvykle též

získávají v průběhu roku potřebné teoretické znalosti a praktické kompetence k řešení konkrétních problémů.

Z výzkumu však vyplynulo, že jednotky SDH v jednotlivých krajích nedisponují stejným rozsahem vybavení. Zatímco v Libereckém kraji mají jednotky SDH k dispozici vozidlo i elektrocentrálu, v Olomouckém kraji si v případě potřeby vypůjčují jednotky SDH vybavení od jednotek HZS daného kraje. Nejednotnost panuje také v otázce kategorií JPO, které jsou pro ochranu obyvatelstva využívány. Nejčastěji se jedná o jednotky SDH, v nichž jejichž členové působí jako dobrovolníci bez nároku na finanční ohodnocení. Královéhradecký kraj taktéž plánuje zavést předurčené jednotky SDH pro ochranu obyvatelstva, jehož členové by v nich působili jako dobrovolníci.

Kompetence k zajištění ochrany obyvatelstva mohou členové jednotek SDH získat především prostřednictvím tematických cvičení praktického rázu. Za pozitivní lze proto považovat zjištění, že naprostá většina respondentů potvrdila možnost členů těchto jednotek účastnit se taktických a prověřovacích cvičení, tematicky zaměřených na ochranu obyvatelstva. Taktéž všechny kraje, kromě Královéhradeckého a Plzeňského kraje, pro tyto jednotky zajišťují odbornou přípravu, v níž mohou členové získat potřebné teoretické znalosti, přičemž tato příprava se odehrává alespoň jedenkrát ročně. K ochraně obyvatelstva by však v případě rozsáhlé mimořádné události nemohli být přizváni dobrovolní hasiči, působící v rámci Sdružení hasičů ČMS, neboť většina respondentů buď nemá o těchto SDOO povědomí, nebo nejsou s jejich zástupci v kontaktu.

Výzkumu se účastnili pouze starostové KSH z devíti krajů, přičemž respondenti z Moravskoslezského a Ústeckého kraje neměli o uvedených SDOO povědomí, a tudíž následně neposkytli další odpovědi. V Karlovarském kraji působí tyto SDOO v rámci jednotek SDH, kterým velí přímo HZS Královéhradeckého kraje. Časové období, po které se starostové KSH činností těchto SDOO zabývají, je rozdílné, pohybuje se mezi dvěma až patnácti lety, což ukazuje na skutečnost, že zatímco v některých krajích je činnost těchto SDOO rozvinutá, v jiných je teprve v počátcích či doposud neexistuje vůbec. Tato skutečnost se může odrážet v přístupu, který HZS a další orgány volí v případě řešení mimořádné události.

Odlišnosti byly potvrzeny také v počtu SDOO, které v jednotlivých krajích existují. Pouze dva kraje disponují více než třiceti SDOO, ve zbývajících krajích se nacházejí pouze jednotky těchto SDOO. Vybavení SDOO je minimální, disponují zejména dopravním automobilem, případně mohou využívat techniku, zapůjčenou od jednotek SDH a HZS.

Jejich odborná příprava je do značné míry přizpůsobena frekvenci odborné přípravy jednotek SDH, a obvykle je zaměřena na praktický nácvik dovedností, spojených se zajištění nouzového přežití, dekontaminace osob či opatření při povodních. Přímo pro SDOO jsou praktická cvičení i teoretická příprava pořádány pouze v rámci Jihočeského a Plzeňského kraje a Prahy. Vzhledem k zaměření odborného vzdělávání členů SDOO není překvapující, že tyto skupiny jsou využívány především při uskutečnění protipovodňových opatření či mimořádných situací spojených s pandemií COVID nebo s uprchlickou krizí. Pokud již tyto SDOO disponují určitým vybavením, je toto vybavení pořizováno z obecních či krajských financí.

Moravskoslezský kraj nedisponuje jednotkami SDH, které by byly předurčeny přímo k ochraně obyvatelstva. Využití těchto jednotek SDH se dle vedoucího oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení HZS MSK odehrává v rámci § 30 Vyhlášky o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany ve znění vyhlášky č. 247/2001 Sb. Také jim vedoucí oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení HZS MSK umožňuje pravidelnou účast na taktických a prověřovacích cvičeních a na odborném vzdělávání, pomocí kterého si členové jednotek SDH zdokonalují své znalosti a dovednosti v oblasti ochrany obyvatelstva. Určité nedostatky jsou spatřovány v oblasti vybavení těchto jednotek SDH ze zaměření pro ochranu obyvatelstva, neboť vedoucí oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení HZS MSK nedokázal v této oblasti poskytnout jednoznačnou odpověď. Z hlediska typů předurčenosti JPO pro ochranu obyvatelstva, které tento kraj bude využívat, se mělo jednat o JPO V. V průběhu druhého výzkumu bylo zjištěno, že v Moravskoslezském kraji nejsou vytvořeny v rámci KSH žádné SDOO.

2.5.2 Vyhodnocení metody FMEA pro Moravskoslezský kraj

Na základě provedené analýzy FMEA byly identifikovány klíčové rizikové procesy v Moravskoslezském kraji, které představují potenciální ohrožení obyvatelstva. Každému rizikovému jevu byla přiřazena hodnota RPN (Risk Priority Number), která vyjadřuje úroveň rizika kombinací tří faktorů – závažnosti, četnosti výskytu a odhalitelnosti. Cílem navržených opatření bylo snížit hodnotu RPN prostřednictvím implementace technických, organizačních a preventivních kroků.

V oblasti průmyslové výroby byla identifikována hrozba úniku toxických látek s počáteční hodnotou RPN 180. Jako efektivní řešení byla doporučena instalace pokročilých filtračních systémů, které sníží emise a zároveň pravděpodobnost výskytu a závažnost

dopadů. Při dopravě nebezpečných látek bylo zaznamenáno vysoké riziko dopravních nehod s hodnotou RPN 240. Zavedení GPS a dalších monitorovacích systémů má potenciál zvýšit schopnost včasné detekce hrozby a přispět tak ke snížení rizika. U skládek odpadu, kde bylo riziko úniku toxických látek rovněž hodnoceno RPN 240, byla navržena jejich modernizace a zavedení pravidelných inspekcí, které zlepší kontrolu nad provozem a sníží pravděpodobnost havárie.

V případě lokálních topenišť byla zvýšená produkce emisí ohodnocena RPN 168. K její eliminaci se doporučuje zvýšit dotační podporu ekologických zdrojů vytápění, což povede k dlouhodobému zlepšení kvality ovzduší. V sektoru těžby uhlí, kde bylo riziko poklesu stability půdy stanoveno na RPN 225, byla navržena rekultivace vytěžených oblastí, čímž by se mělo předejít vzniku škod na okolní infrastruktuře. Nejvyšší hodnota rizikovosti RPN 324 byla zjištěna u povodňových rizik, kde dosavadní ochranná opatření nejsou dostačující. Navržená výstavba protipovodňových hrází a záchytných nádrží může významně snížit závažnost i pravděpodobnost výskytu krizové situace.

Z výše uvedeného vyplývá, že navržená opatření reflektují potřebu komplexního přístupu k řízení rizik a mohou zásadním způsobem přispět ke zvýšení bezpečnosti obyvatelstva v Moravskoslezském kraji. Ačkoli nebyl proveden kvantitativní přepočít RPN po realizaci opatření, lze předpokládat jejich významný pozitivní vliv na snížení celkové rizikovosti jednotlivých procesů, a to především prostřednictvím zlepšené prevence, rychlejší detekce hrozeb a efektivnější reakce na mimořádné události.

2.5.3 Vyhodnocení metody RISKAN pro Moravskoslezský kraj

Analýza rizik byla v rámci diplomové práce realizována rovněž prostřednictvím expertního softwarového nástroje RISKAN, který umožňuje kvantifikovat a kategorizovat potenciální hrozby na základě jejich pravděpodobnosti výskytu a závažnosti dopadů. Výsledky této analýzy poskytly podklad pro návrh opatření v oblasti ochrany obyvatelstva, zejména v podmínkách Moravskoslezského kraje.

Na základě vstupních dat byly vyhodnoceny následující scénáře jako nejzávažnější. Mezi rizika s velmi vysokou pravděpodobností a závažností dopadů patří povodeň, způsobená přírodními vlivy, ohrožující zejména zástavbu v okolí vodních toků, dále extrémní vítr, mající přímý dopad na stabilitu infrastruktury a obytných objektů, a závažná nehoda v silniční dopravě, která představuje antropogenní riziko s důrazem na přepravu nebezpečných látek.

Jako vysoká rizika byla identifikována námraza, sněhová kalamita a vydatné srážky, tedy klimatické jevy, které zásadním způsobem ovlivňují bezpečnost obyvatelstva a dopravní dostupnost. Do této kategorie spadá také únik nebezpečných chemických látek při přepravě, což představuje významné riziko v oblastech s vysokou intenzitou dopravy.

Střední úroveň rizika byla přisouzena průmyslovým haváriím a nehodám v drážní dopravě, které se typicky váží na oblasti s vysokou koncentrací průmyslových podniků. Nízké riziko, avšak s potenciálem způsobit významné škody, bylo zaznamenáno u jevů jako je dlouhodobé sucho, požár v přírodě, inverzní situace a epidemie.

Na základě těchto výsledků byla navržena opatření k eliminaci nebo zmírnění uvedených rizik. Mezi tato opatření patří budování protipovodňových opatření a záchytných nádrží v oblastech s vysokým rizikem záplav, modernizace skládek a zavedení pravidelného dohledu nad jejich provozem s cílem minimalizace environmentálního dopadu, a zavádění pokročilých monitorovacích systémů, jako jsou GPS a senzory, do přepravy nebezpečných látek v kombinaci s využíváním výhradně certifikovaných dopravců.

Dále byla navržena podpora ekologického vytápění v domácnostech, realizovaná prostřednictvím dotačních programů zaměřených na výměnu zastaralých lokálních topenišť, a zajištění rekultivace území postižených těžbou uhlí, včetně systematického geotechnického monitorování.

Výstupy z nástroje RISKAN byly následně využity v návrhové části diplomové práce a sloužily jako významný podklad pro zhodnocení současného stavu ochrany obyvatelstva v Moravskoslezském kraji.

2.6 Diskuse

Civilní obrana, v níž jsou mimo profesionální organizace zapojeny také skupiny obyvatel fungující na dobrovolnické bázi, není v historii Českého státu nikterak neobvyklá. Zásadně se však proměnilo chápání pojmu civilní obrana, nyní již nazývána ochrana obyvatelstva. Baštecká (2005) poukazuje na skutečnost, že na počátku minulého století nebyla civilní obrana v původním smyslu zaměřena na ochranu civilního obyvatelstva, nýbrž na zmírnění následků válečného běsnění. Doležel a kol., (2014) dodává, že před druhou světovou válkou se pozornost zaměřila především na zabezpečení v případě leteckých útoků. Cílem bylo naučit občany ochránit se ve třech situacích: v období míru, po vyhlášení leteckého poplachu a po jeho skončení. V období studené války získala civilní obrana určitý ideologický podtext,

přičemž v osmdesátých letech sestávala zejména z teoretických přednášek a praktického nácviku, který se odehrával v pravidelných časových intervalech.

Výše uvedené pojetí civilní ochrany poměrně silně kontrastuje se současnými strategickými cíli, které jsou v oblasti ochrany obyvatelstva vymezeny. Na konci minulého století mnoho států, včetně České republiky, nabylo dojmu, že do systému ochrany obyvatelstva již není nutné zahrnout primárně znalost ochrany vlastní osoby v případě ozbrojeného konfliktu. Ryba a kol. (2020) uvádějí, že pozornost byla zaměřena na ochranu před následky změny klimatu, jež se projevují v podobě náhlých povodní, tornád či jiných mimořádných událostí, dále na podporu komunitní spolupráce v oblasti ochrany obyvatelstva, na zajištění ochrany zranitelných skupin obyvatel, kteří se potýkají s neznalostí nových technologií či na podporu celoživotního vzdělávání v oblastech, které se k ochraně obyvatel vztahují. Tyto cíle se odrážejí také v aktuálním pojetí ochrany obyvatelstva jednotlivých krajů ČR. Ochrana obyvatel formou použití zbraní je nyní určena především armádě, jednotky dobrovolných hasičů se zaměřují spíše na ochranu obyvatelstva před živelnými katastrofami.

Výše uvedené změny se odráží také v působení aktuálních jednotek a sborů, jejichž činnost se k ochraně obyvatelstva vztahuje. Sборы dobrovolných hasičů, včetně sborů dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva, jsou školeni pro zajištění ochrany, která nespočívá v ozbrojené ochraně. Dle Martínka a Richtera (2016, s. 11-12) mezi tyto aktivity spadá zajišťování vybraných objektů proti vniknutí vody, pomoc při sestavení protipovodňových zábran, zajištění hlídek pro prevenci povodňové aktivity, pomoc při zřízení a provozu evakuačních středisek či nouzového ubytování, pomoc při logistickém zajištění humanitární pomoci nebo pomoc s distribucí potřebných informací. Uvedeným závěrům odpovídá také aktuální zaměření jednotek SDH v Moravskoslezském kraji. Za nejvyšší rizika mimořádných situací, která by mohla nastat, jsou považovány povodně, rizika vyplývající z přepravy nebezpečných látek a rizika skladování nebezpečného odpadu. Z tohoto důvodu jsou uvedené jednotky cvičeny především na eliminaci uvedených rizik a na zmírnění následků mimořádných situací, vyplývajících z uvedených rizik.

Řehák a kol. (2019, s. 85) upřesňují, že z hlediska pomoci při záchranných a likvidačních prací se SDOO a jednotky SDH účastní zejména různých typů likvidačních prací, což jsou obecně *„činnosti k odstranění následků způsobených mimořádnou událostí, tj. dopadů na osoby, zvířata a životní prostředí.“* Aby mohl být tento typ ochrany zajištěn, je nezbytné, aby členům jednotek byly poskytnuto potřebné vybavení. Z výzkumného

šetření však vyplývá, že jednotlivé jednotky SDH, a následně též SDOO, se mezi odlišují nikoliv mírou znalostí a kompetencí k řešení těchto událostí, ale spíše materiálním vybavením. Mezi jednotkami z různých krajů doposud není zajištěna pravidelná aktualizace vybavení, která by usnadnila udržení přehledu o skutečném stavu vybavení jednotlivých sborů a jednotek.

Z rešerše literatury dále vyplývá, že členové SDOO mohou být též pověřeni informování obyvatel o vzniku mimořádné události a o vhodných postupech jejího řešení, kterými by se měli obyvatelé řídit. Součástí činnosti SDOO je také zajištění různých forem osvětových aktivit, na nichž se občané mohou dozvědět, jakým způsobem je možné přispět k vlastní ochraně při vzniku mimořádné události. Za velmi důležitou součást činnosti SDOO je považována pomoc při evakuaci obyvatel. Z analýzy výročních zpráv jednotek SDH vyplývá, že v posledních letech se členové těchto jednotek podíleli především na pomoci s evakuací obyvatel oblastí zasažených povodněmi, a taktéž k řešení vzniklé situace pomocí distribuce vysoušečů ze správy hmotných rezerv, čerpání vody ze zatopených sklepních prostor objektů či úklidu zatopených oblastí.

Členové jednotek SDH také zastávali důležitou úlohu v průběhu pandemie COVID-19. Pozornost byla zaměřena především na distribuci roušek a dezinfekce, výstavbu odběrných míst, dezinfekci úřadu magistrátu či dezinfekci domovů s pečovatelskou službou. Nelze také zcela zavrhnout možnost podílet se na ochraně obyvatelstva v průběhu ozbrojeného konfliktu. Po začátku války na Ukrajině se jednotky SDH podíleli například na výstavbě krajského asistenčního centra pomoci Ukrajině, včetně pomoci s jeho provozem a s provozem menších center poskytujících pomoc uprchlíkům. Taktéž členové těchto jednotek pomáhali s transportem humanitární pomoci a sanitárních vozidel do vybraných míst na Ukrajině, což jim umožnilo získat specifické zkušenosti s pohybem ve válečné zóně. Mimo tuto specificky zaměřenou pomoc pak byla jejich pomoc využita především při řešení následků živelních pohrom.

Z hlediska naplnění cílů práce lze shrnout, že primární i sekundární cíl byl naplněn. Výzkumné šetření dostatečně prokázalo, že míra komunikace mezi profesionálními a dobrovolnými skupinami, které je možné do ochrany obyvatelstva zapojit, není dostatečná, zejména z pohledu míry povědomí o existenci a obsahu činnosti členů SDOO. V některých krajích ČR, například v Moravskoslezském kraji, však SDOO doposud nejsou zřízeny, a pomoc při ochraně obyvatelstva je prováděna pouze prostřednictvím jednotek SDH. Činnost těchto jednotek za poslední roky jasně ukazuje jejich nezastupitelnou roli v ochraně

obyvatelstva. Bez jejich nasazení by bylo řešení mimořádných událostí, jako jsou pandemie, přírodní katastrofy nebo humanitární krize, mnohem obtížnější a nákladnější. Jednotky SDH nejenže ulehčují práci HZS ČR, ale také prokazují obrovskou obětavost, profesionalitu a schopnost rychle reagovat na krizové situace.

Je důležité si uvědomit, že jednotky SDH tvoří dobrovolníci, kteří ve svém volném čase pomáhají ostatním. Jejich práce často zůstává nepovšimnuta, ale bez nich bychom se v mnoha situacích neobešli. Podpora a ocenění jejich činnosti by měly být prioritou nejen pro samosprávy, ale pro celou společnost.

2.7 Návrhové opatření a doporučení pro Moravskoslezský kraj

Návrhové opatření, kladoucí si za cíl zvýšit efektivitu využívání jednotek SDH při řešení mimořádných situací je zaměřeno na čtyři základní oblasti: zajištění jednotného vybavení a školení, získání dostatečné a stabilní finanční podpory, na zajištění koordinace a spolupráce mezi vedoucími oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení HZS MSK a starosty KSH, kteří mohou pravidelně komunikovat s SDH, a též na zapojení veřejnosti.

V prvním kroku je nezbytné, aby pověření pracovníci vytvořili přesný soupis aktuálního vybavení, kterými jednotky SDH aktuálně disponují, a taktéž soupis vybavení, které by bylo žádoucí získat. Pro získání představy o potřebnosti vybavení je nezbytné, aby vedoucí oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení HZS ČR získal možnost komunikovat s ostatními vedoucími těchto úřadů a společně vytvořili jednotný standard vybavení pro všechny jednotky SDH s předurčeností pro ochranu obyvatelstva. Určitými prvky by měly disponovat všechny jednotky SDH předurčené pro ochranu obyvatelstva v daném kraji, jiné prvky, například vybavení pro dlouhodobé zásahy např. stany, lavice a stoly, vybavení pro přípravu jídla (ohřev jídla, čaje), by mohly být sdíleny mezi více jednotek SDH v daném kraji. Všechny jednotky SDH by se také minimálně jedenkrát za rok účastnily tematických cvičení a odborné přípravy, zaměřené na ochranu obyvatelstva a na správné využití získaného vybavení. Vzhledem k analýze rizik by měla být tato cvičení zaměřena především na schopnost členů jednotek SDH zvládat živelní pohromy, například povodně či nadměrné srážky, jejichž následkem je nezbytné evakuovat větší počet osob a zajistit jim náhradní prostor k přežití. Mezi jednotkami SDH v daném kraji i mezi jednotlivými kraji by měl být nastaven určitý komunikační systém, pomocí kterého by jejich členové sdíleli informace o nabídce vzdělávacích aktivit a dalších akcí, na nichž se mohou zdokonalit v jednotlivých aspektech ochrany obyvatelstva.

Jednotný standard vybavení by taktéž mohl usnadnit získávání finanční podpory. V současné době jsou finanční prostředky získávány především z rozpočtu krajů či obcí, avšak členové jednotek SDH by mohli získat finanční zdroje například prostřednictvím konání akcí pro veřejnost, kdy by veřejnost měla možnost přispět částkou na provoz těchto jednotek dle vlastního uvážení. Zatímco prostřednictvím obcí by mohly být získány dotace na nákup potřebné techniky a vybavení, dary, získané od soukromých dárců by mohly být vloženy do speciálně vytvořeného fondu, z něhož by mohly být finance uvolněny v případě nutnosti rychle reagovat na nečekanou mimořádnou událost.

Pro zkvalitnění koordinace a spolupráce mezi jednotlivými subjekty by měli být vedoucí oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení HZS ČR i starosta KSH informováni o činnosti jednotek SDH i o případném vytvoření SDOO v Moravskoslezském kraji. Vznik těchto SDOO by měl být podporován, neboť jejich aktivní součinnost se složkami IZS a s jednotkami SDH umožní rychlejší a efektivnější řešení mimořádných událostí. Mezi jednotlivými složkami, které se podílejí na řešení mimořádných událostí v Moravskoslezském kraji, by měly být ustanoveny jasné komunikační postupy a komunikační kanály, které by umožnily rychlé a efektivní nasazení jednotek SDH v případě potřeby. Dále by měly být posíleny vazby mezi jednotkami SDH a dalšími dobrovolnickými skupinami, například v oblasti sdílení potřebné techniky a vybavení či společné účasti na cvičeních a odborné přípravě.

S činností jednotek SDH a SDOO by měla být seznámena také veřejnost, ať již prostřednictvím veřejných akcí, seznamujících obyvatele s činností uvedených jednotek SDH, nebo v rámci vzdělávacích akcí, které tyto jednotky a sdružení organizují. Příprava veřejnosti by měla spočívat v předávání teoretických znalostí i v praktických ukázkách způsobů, jakými mohou sami obывatelé přispět k řešení mimořádných událostí. V závislosti na objemu financí mohou být vzdělávací aktivity zejména pro mladší generaci pojaty jako hra, v níž mají její účastníci vyřešit konkrétní mimořádnou událost. Rozsáhlejší zapojení veřejnosti je nezbytné pro zajištění efektivní ochrany obyvatelstva, přičemž veřejnost si nejprve potřebuje uvědomit míru závažnosti dopadů této mimořádné události a získat motivaci k aktivní účasti.

ZÁVĚR

Využití jednotek SDH pro ochranu obyvatelstva představuje důležitou součást procesu řešení mimořádné událostí. Výzkumné šetření mezi vybranými osobami, které mají o dobrovolných skupinách zaměřených na ochranu obyvatelstva rozsáhlejší znalosti, však prokázalo odlišnou míru využívání těchto jednotek mezi jednotlivými kraji i různý počet aktuálně fungujících SDH či SDOO. Některé kraje investovaly více prostředků do modernizace a obnovy techniky, což se pozitivně odrazilo na jejich operační připravenosti a schopnosti efektivně zasahovat při mimořádných událostech. Naopak v jiných krajích je stále patrné zaostávání, které může vést k prodlevám a snížené efektivitě zásahů.

V Moravskoslezském kraji je využití jednotek SDH pro ochranu obyvatelstva nedostatečně rozvinuté. Jednotky SDH nedisponují potřebným vybavením pro ochranu obyvatelstva, a vedoucí oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení HZS MSK nebyl schopen přesně vymezit, k jakému účelu jsou jednotky využívány. Protože v daném kraji je plánováno zavedení především JPO V z předurčenosti pro ochranu obyvatelstva, jejichž členy se stávají členové jednotky bez nároku na plat, je nezbytné zajistit těmto členům potřebné vybavení a techniku, s níž mohou mimořádnou situaci efektivně řešit. Pro jejich efektivní zapojení do procesu řešení mimořádné situace však musí být nastavena otevřená a pravidelná komunikace mezi pověřenými subjekty, které nesou odpovědnost za koordinaci dobrovolných jednotek.

Na základě provedené analýzy a získaných výsledků lze doporučit několik opatření k posílení role jednotek SDH při ochraně obyvatelstva v rámci Moravskoslezského kraje. Mimo již uvedeného požadavku na rozšíření komunikace lze mezi doporučení zahrnout také zvýšení investic do technického vybavení a modernizace vozového parku. Všechny jednotky SDH v tomto kraji by se taktéž měly účastnit jednotného systému odborné přípravy, který zajistí pravidelná a kvalitní školení pro jednotky SDH i pro SDOO, jejichž ustanovení je doporučeno. Za poslední opatření, uvedené v návrhu, lze považovat rozsáhlejší zapojení veřejnosti do teoretického i praktického nácviku řešení různých mimořádných událostí. Vzhledem k současným technickým možnostem může být toto vzdělávání pojato zábavnějším způsobem, který však zároveň pomůže veřejnosti porozumět důležitosti jejího zapojení do systému ochrany obyvatelstva.

Cílem této diplomové práce bylo zmapovat aktuální stav využití jednotek SDH pro ochranu obyvatelstva a SDOO, se zvláštním důrazem na Moravskoslezský kraj, a dále

navrhnout konkrétní opatření ke zlepšení jejich připravenosti a akceschopnosti. Sekundárním cílem bylo identifikovat možnosti a limity těchto jednotek v kontextu současného nastavení systému ochrany obyvatelstva.

Na základě provedené rešerše literatury, aplikace analytických metod (FMEA a RISKAN) a výsledků dotazníkového šetření lze konstatovat, že:

- Primární cíl byl naplněn prostřednictvím komplexní analýzy činnosti jednotek SDH, jejich materiálně-technického zabezpečení, zapojení do systému krizového řízení a identifikace klíčových nedostatků a příležitostí ke zlepšení.
- Sekundární cíl byl rovněž naplněn, neboť byly odhaleny rozdíly v míře využívání jednotek SDH napříč kraji a navržena opatření zaměřená na rozšíření jejich potenciálu zejména v oblasti modernizace vybavení, odborné přípravy a posílení komunikačních vazeb.

Zjištěné poznatky a navrhovaná doporučení mohou přispět ke zvýšení efektivity zapojení jednotek SDH do systému ochrany obyvatelstva a posílit jejich roli v rámci řešení mimořádných událostí v Moravskoslezském kraji.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AVEN, Terje, 2015. *Risk Analysis*. Wessex: John Wiley and Sons, 2015. ISBN:978-11-190-5781-9.

BAŠTECKÁ, Bohumila, 2005. *Terénní krizová práce*. Praha: Grada. ISBN 802470708X.

BAŠTECKÁ, Bohumila a kol., 2013. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4195-6.

BLAŽEK, Jiří, 2014. *Manuál pro přípravu techniků OO*. 2014. Dostupné z: <https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=61&head=133&subhead=349> [cit. 2024-12-28].

BENEŠ, Stanislav, 2020. *Jednotky požární ochrany*. 2020. Dostupné z: https://www.hasici-elearning.cz/repository/materialy_prezenni_cast/sluzebni_zkouska/jpo.pdf [cit. 2024-12-28].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2024. Obyvatelstvo v Moravskoslezském kraji v roce 2023. Ostrava: Český statistický úřad. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/msk/obyvatelstvo-v-moravskoslezskem-kraji-v-roce-2023> [cit. 2024-12-26].

DOLEŽEL, Martin a kol., 2014. *Základy ochrany obyvatelstva*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-4268-6.

DORAN, Scott, 2008. *Industrial Fire Brigade: Principles and Practices*. London: Jones and Bartlet. ISBN 978-0763735029.

EVRIŇ, Volkan, 2021. *Risk Assessment and Analysis Methods: Qualitative and Quantitative*. ISACA Journal, Vol. 2. Dostupné z: <https://www.isaca.org/resources/isaca-journal/issues/2021/volume-2/risk-assessment-and-analysis-methods> [cit. 2024-12-26].

HADDAD, Mary Alice, 2010. *From Undemocratic to Democratic Civil Society: Japan's Volunteer Fire Departments*. The Journal of Asian Studies, Vol. 69, No. 1, pp. 33-56. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20721770> [cit. 2024-12-19].

HENDERSON, Alexander C., SOWA, Jessica E, 2018. *Retaining Critical Human Capital: Volunteer Firefighters in the Commonwealth of Pennsylvania*. Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations, Vol. 29, No. 1, pp. 43-58. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/45105> [cit. 2024-12-19].

Kolektiv autorů. 2024. *Ústřední odborné rady represe (ÚORR). Metodický návod – Skupiny dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva SDH*. 2024. Dostupné z: <https://www.hasicskakancelar.cz/aktualne/skupiny-dobrovolniku-pro-ochranu-obyvatelstva-sdh> [cit. 2024-12-25].

LAGATA, Love S. a kol, 2022. *Challenges Encountered and Insights of the Bureau of Fire Protection Personnel Towards Responding Fire Incident*. Mediterranean Journal of Basic and Applied Sciences (MJBAS) Volume 6, Issue 2, pp. 103-117. Dostupné z: <https://mjbas.com/data/uploads/9641.pdf> [cit. 2024-12-18].

MACHAČ, Jan a STEINER, František, 2012. *Řízení rizik v etapě vývoje technologického procesu*. Electroscopic, vol. 2. ISSN 1802-4564.

MARTÍNEK, Bohumír, 2013. *Metodický manuál pro přípravu techniků ochrany obyvatelstva*. Ostrava: Kleinwächter. ISBN 978-80-7385-131-6.

MARTÍNEK, Bohumír a RICHTER, Karel, 2016. *Metodický pokyn SH ČMS pro starosty SDH k vytváření skupin dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva*. 2016. Dostupné z: <https://www.dh.cz/index.php/usek-ochrany-obyvatelstva/dokumenty/114-metodicky-pokyn-k-vytvoreni-skupin-dobrovolniku> [cit. 2024-12-18].

MORAIGHI, Mario, 2007. *Civil protection*. Milano: Maggioli, SpA. ISBN 978-88-387-4109-8.

POLJAŠEK, Karmen a kol., 2021. *Recommendations for National Risk Assessment for Disaster Risk Management in EU*. European Union. ISBN 978-92-76-30256-8.

PROCHÁZKOVÁ, Dana, 2004. *Metodiky hodnocení rizik*. 112/3, 2004, s. 22-23. Dostupné z: <https://zsbozp.vubp.cz/metody-hodnoceni-rizik>

RYBA, Drahošlav a kol, 2020. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030*. 2020. Dostupné z: https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/koncepce-oob-2025-2030.pdf [cit. 2024-12-20].

ŘEHÁK, David a kol., 2019. *Ochrana obyvatelstva v kontextu aktuálních bezpečnostních hrozeb*. Druhé vydání. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství. ISBN 978-80-7385-220-7.

SMEJKAL, Vladimír a REIS, Karel, 2013. *Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4644-9.

SNOOK, Jack W. a kol, 2011. *A Leadership Guide for the Volunteer Fire Department*. Jones and Bartlet. ISBN 978-1449662899.

SUNHUROVSKYI, Mykola a kol., 2023. *Civil-Military Co-operation in Protection of Civilians during the Ukraine War*. 2023. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/resrep58002.4> [cit. 2024-12-26].

STUDNIČKA, Václav, 2016. *Právní postavení skupin dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva SDH*. Sdružení Hasičů ČMS, 2016. Dostupné z: <https://www.oshpj.cz/rubrika/aktuality/odborne-rady/ochrana-obyvatelstva/materialy-ke-stazeni-oo> [cit. 2024-12-20].

ŠIMAN, Jaroslav, 2024. *Nejčastější otázky*. HZS ČR, 2024. Dostupné z: <https://hzscr.gov.cz/clanek/nejcastejsi-otazky.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D> [cit. 2024-12-26].

VILÁŠEK, Josef a FUS, Jan, 2022. *Krizové řízení v ČR na počátku 21. století*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-5498-0.

VILÁŠEK, Josef; FIALA, Miloš a VONDRÁČEK, David, 2022. *Integrovaný záchranný systém ČR na počátku 21. století*. Druhé, upravené vydání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-5067-8.

YOE, Charles, 2019. *Principles of Risk Analysis*. New York: Taylor and Francis Group. ISBN 978-04-290-2112-1.

ZPĚVÁK, Aleš; FÍLA, František; JONÁKOVÁ, Tereza a VÍŠEK, Jiří, 2014. *Ochrana obyvatelstva v republikovém měřítku*. Praha: Univerzita Jána Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-7452-044-0.

Zákon č. 133/1985 Sb.: Zákon České národní rady o požární ochraně, 1985, v aktuálním znění. In: 34/1985. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1985-133/zneni-20240322>. [cit. 2024-12-20].

Zákon č. 239/2000 Sb.: Zákon o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, 2000. In: 73/2000. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-239>. [cit. 2024-12-18].

Vyhláška č. 247/2001 Sb.: Vyhláška Ministerstva vnitra o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany, 2019. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-247>. [cit. 2024-12-17].

Zákon č. 240/2000 Sb.: Zákon o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), 2000. In: 73/2000. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-240>. [cit. 2024-12-17].

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Využití jednotky SDH pro ochranu obyvatelstva.....	44
Graf 2 Druhy činnosti, k nimž jsou jednotky SDH při ochraně obyvatelstva využívány....	44
Graf 3 Předurčenost JSDH k ochraně obyvatelstva v rámci systému plošného pokrytí.....	45
Graf 4 Vybavení jednotek SDH, vymezených pro ochranu obyvatelstva	65
Graf 5 Kategorie JPO, využívané v jednotlivých krajích pro ochranu obyvatelstva.....	66
Graf 6 Zapojení vybraných JSDH do taktických a prověřovacích cvičení.....	67
Graf 7 Možnost odborné přípravy JSDH k ochraně obyvatelstva	67
Graf 8 Četnost odborné přípravy jednotek SDH	68
Graf 9 Míra povědomí o skupinách dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva	69

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Analýza rizik FMEA.....	41
Tabulka 2 Rizikový kalkulátor RISKAN.....	42
Tabulka 3 Míra povědomí starostů KSH vybraných krajů o činnosti SDOO.....	46
Tabulka 4 Míra zapojení SDOO do taktických a prověřovacích cvičení	71
Tabulka 5 Míra zapojení SDOO do preventivní výchovné činnosti.....	72

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČR	česká republika
HZS	hasičský záchranný sbor
JPO	jednotka požární ochrany
JSDH	jednotka sboru dobrovolných hasičů
KNP	kontejner nouzového přežití
MŠ	mateřská škola
MU	mimořádná událost
MZHP	materiální základna humanitární pomoci
PO	požární ochrana
SDH	sbor dobrovolných hasičů
SDO	stanoviště dekontaminace osob
SDOO	skupina dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva
SDT	stanoviště dekontaminace techniky
SH – ČMS	sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska
THW	Technisches Hilfswerk (Federální agentura pro technickou pomoc)
VČ	velkokapacitní čerpání
ZŠ	základní škola
RESILIENCI	odolnost jedince
VULNERABILNÍCH	zranitelný

SEZNAM PŘÍLOH

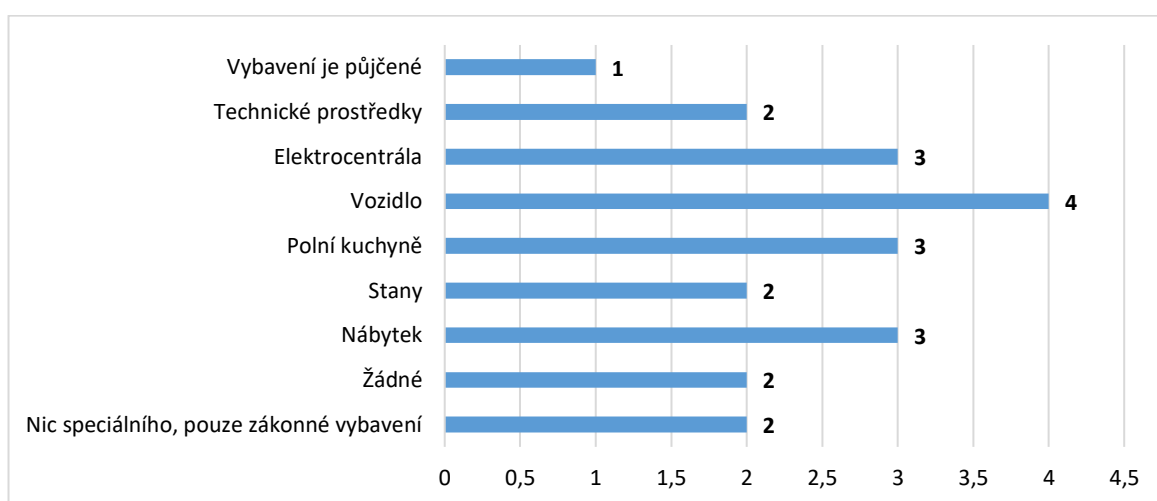
- Příloha P I: Výzkumné otázky pro vedoucího oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení hasičského záchranného sboru české republiky
- Příloha P II: Výzkumné otázky pro starosty krajských sdružení hasičů

PŘÍLOHA P I: VÝZKUMNÉ OTÁZKY PRO VEDOUCÍHO ODDĚLENÍ OCHRANY OBYVATELSTVA A KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU ČESKÉ REPUBLIKY

4) *Pokud ANO, jakým vybavením disponují? (např. stany, polní kuchyně atd.)*

Touto otázkou je zkoumán stav vybavení, kterými výše uvedené jednotky, vymezené pro ochranu obyvatelstva, disponují. Respondenti zde mohli uvádět více správných odpovědí.

Graf 4 Vybavení jednotek SDH, vymezených pro ochranu obyvatelstva

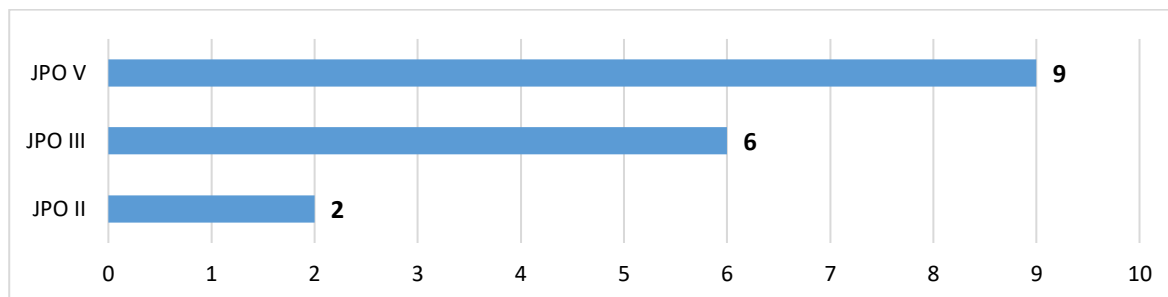
(zdroj: vlastní)

Výše uvedený graf dokládá, že jednotky SDH, určené pro ochranu obyvatelstva, nemají v jednotlivých krajích stejné vybavení. Za nejčastější vybavení lze považovat vozidlo, které je ve Středočeském a Ústeckém kraji doplněno o požární přívěs či stany s vybavením, umožňujícím zajistit nouzové přežití obyvatelstva po určitou dobu. Například v Libereckém kraji mají jednotky SDH k dispozici také elektrocentrály. Vedoucí z kraje Vysočina zdůraznil, že předurčenost jednotek SDH k ochraně obyvatelstva spočívá především v jejich výcviku, a vedoucí z Moravskoslezského kraje neuvedl žádnou odpověď. Královéhradecký kraj teprve tyto jednotky SDH připravuje, v Olomouckém kraji používají tyto jednotky především vybavení zapůjčené od jednotek HZS daného kraje. V Praze a ve Zlínském kraji se vybavení těchto jednotek SDH řídí dle platné vyhlášky, od vedoucího kraje ani z jiných zdrojů nezískaly tyto jednotky žádné další vybavení.

5) *Jaké kategorie jednotek požární ochrany (dále jen JPO) prioritně využíváte pro ochranu obyvatelstva?*

Tato otázka je zaměřena na zjištění, jakých kategorií JPO využívají jednotlivé kraje v rámci ochrany obyvatelstva nejčastěji. Respondenti mohli uvést vlastní odpovědi, přičemž nezářídka vymezili více než jeden typ JPO.

Graf 5 Kategorie JPO, využívané v jednotlivých krajích pro ochranu obyvatelstva

(vlastní: zdroj)

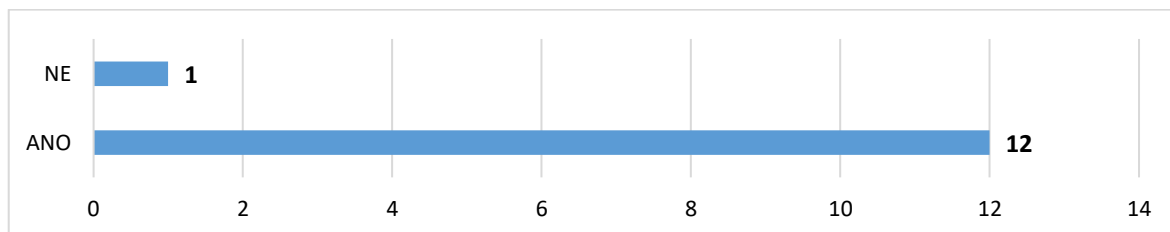
Výše uvedený graf dokládá, že většina krajů využívá k ochraně obyvatel především jednotky SDH označené jako JPO V, což je jednotka sboru dobrovolných hasičů obce se členy, kteří vykonávají službu v jednotce PO dobrovolně s místní působností. V pěti krajích jsou využívány jako jediné jednotky SDH, určené pro ochranu obyvatelstva. V šesti krajích jsou využívány JPO III neboli jednotka sboru dobrovolných hasičů se členy, kteří vykonávají službu v jednotce PO dobrovolně, s územní působností. Jako jediné jednotky SDH je tento typ jednotek využíván pouze ve Středočeském kraji a na Vysočině. Ústecký a Jihomoravský kraj využívají také JPO II, což je jednotka SDH obce se členy, kteří vykonávají službu jako svoje hlavní nebo vedlejší povolání, z územní působnosti. Tyto jednotky jsou však vždy doplněny o JPO V nebo JPO III.

V Moravskoslezském kraji nejsou jednotky SDH předurčeny pro ochranu obyvatelstva, avšak vedoucí zdůraznil, že každá jednotka PO plní úkoly ochrany obyvatelstva v obecné rovině. Zavedení předurčenosti je však plánováno a nejspíše půjde o JPO V. Podobný názor zastává také vedoucí Královéhradeckého kraje, v němž je plánováno primárně určení jednotek JPO V, doplněných o některé JPO III.

6) *Zapojujete jednotky SDH do taktických a prověřovacích cvičení, tematicky zaměřených pro ochranu obyvatelstva?*

Touto otázkou je zkoumáno, zdali vedoucí zapojují vybrané jednotky SDH do takových typů cvičení, v nichž si mohou členové těchto jednotek nacvičit optimální způsob ochrany obyvatelstva. Respondenti mohli zvolit buď kladnou, nebo zápornou odpověď.

Graf 6 Zapojení vybraných JSDH do taktických a prověřovacích cvičení

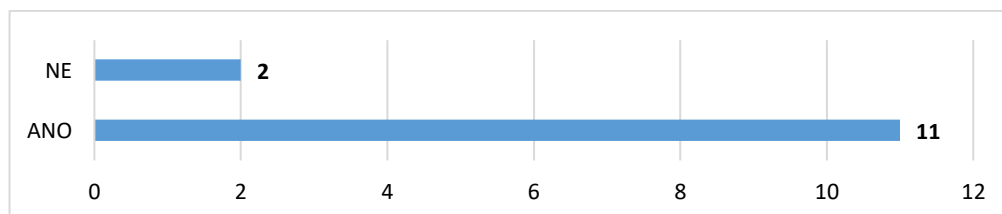
(zdroj: vlastní)

Výše uvedený graf dokládá, že naprostá většina krajů vybrané jednotky SDH do těchto cvičení zapojuje, případně je zapojit plánuje. Jedinou výjimku tvoří Zlínský kraj, jehož vedoucí uvedl, že zatím vybrané jednotky SDH do cvičení, zaměřených na ochranu obyvatelstva, nezapojují.

7) *Provádíte pravidelnou odbornou přípravu pro jednotky SDH na úseku ochrany obyvatelstva?*

Tato otázka je zaměřena na zjištění, zdali vedoucí zajišťují pro tyto jednotky SDH také odbornou přípravu, pomocí které by mohly tyto jednotky dosáhnout vyšší kvality a efektivity v oblasti ochrany obyvatelstva.

Graf 7 Možnost odborné přípravy JSDH k ochraně obyvatelstva

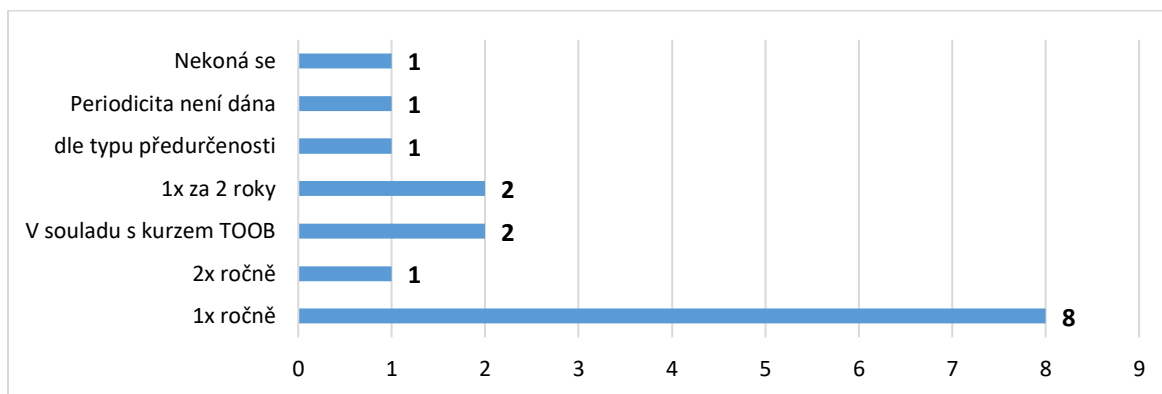
(zdroj: vlastní)

Odpovědi, zobrazené ve výše uvedeném grafu, dokládají, že naprostá většina vedoucích ve svých krajích odbornou přípravu pro vybrané jednotky SDH zajišťuje. Výjimku představuje pouze Královéhradecký kraj, který pro své budoucí jednotky SDH tuto přípravu plánuje, a Plzeňský kraj, jehož vedoucí žádný podobný typ odborné přípravy nezajišťuje.

8) *Jak často provádíte odbornou přípravu jednotek SDH v oblasti ochrany obyvatelstva?*

Touto otázkou je zkoumáno, v jakém časovém intervalu je uvedená odborná příprava zajišťována. Také zde uváděli respondenti více možných odpovědí.

Graf 8 Četnost odborné přípravy jednotek SDH

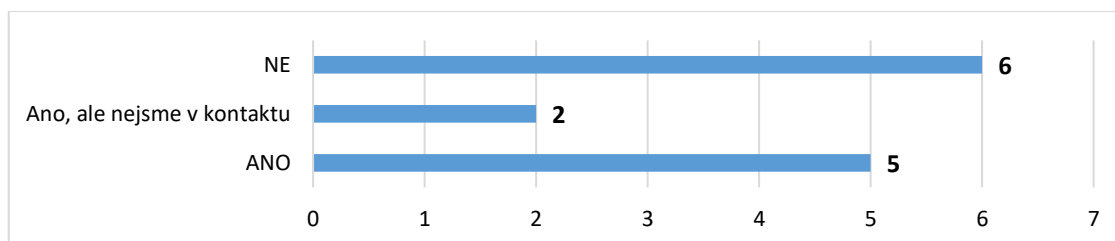
(zdroj: vlastní)

Z odpovědí, poskytnutých respondenty, vyplývá, že v naprosté většině zajišťují vedoucí odbornou přípravu jedenkrát za daný kalendářní rok. V Královéhradeckém kraji se z pochopitelných důvodů koná pouze školení techniků OOB, vedoucí Pardubického kraje pak uvedl, že periodicita odborného výcviku není striktně dána. Největší rozsah různých periodicit uvedl vedoucí z Prahy, dle jeho názoru se konají odborná školení jednou za rok, dvakrát za rok, ale i jednou za dva roky. Takto rozsáhlá různorodost periodicity odborných školení může poukazovat na nutnost zajistit odbornou přípravu pro různé pozice v rámci jednotek SDH v různých časových intervalech.

9) *Máte v povědomí o existenci skupin dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva organizované v rámci spolku Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska?*

Tato otázka je zaměřena na zjištění, do jaké míry mají oslovení vedoucí povědomí o existenci skupin dobrovolníků, kteří mohou pomoci s ochranou obyvatelstva na základě své příslušnosti ke spolku Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska.

Graf 9 Míra povědomí o skupinách dobrovolníků pro ochranu obyvatelstva

(zdroj: vlastní)

Výše uvedený graf dokládá, že téměř polovina respondentů nemá o těchto skupinách dobrovolníků žádné povědomí. Vedoucí z Plzeňského, Moravskoslezského, Pardubického a Královéhradeckého kraje, stejně jako z Prahy, uvedli, že naopak o možnosti využití uvedených skupin mají. Vedoucí z Ústeckého a Středočeského kraje sice také mají o existenci uvedených skupin povědomí, avšak s jejich zástupci nejsou v kontaktu.

PŘÍLOHA P II: VÝZKUMNÉ OTÁZKY PRO STAROSTY KRÁJSKÝCH SDRUŽENÍ HASIČŮ

4) Pokud jsou v rámci vašeho KSH ustaveny SDOO, jakou technikou a vybavením disponují?

Na tuto otázku poskytli odpověď pouze respondenti z krajů, v nichž tyto aktivní skupiny operují. Respondent z Královéhradeckého kraje zdůraznil, že při zřízení těchto SDOO se bude jednat o JPO V, disponujících minimálně dopravním automobilem. Respondent z Jihočeského kraje uvedl, že tyto SDOO mohou využívat stejnou techniku, kterou disponují jednotlivé SDH, v rámci Prahy pak tyto SDOO disponují dopravním automobilem. V kraji Vysočina SDOO nedisponují technikou.

5) Jak často probíhá odborná příprava SDOO?

Každá aktivní SDOO, zabývající se ochranou obyvatelstva, by se měla pravidelně účastnit odborné přípravy. Protože v některých krajích tyto skupiny nejsou aktivní, není překvapující, že v Moravskoslezském, Ústeckém a Karlovarském kraji žádná odpověď. V Libereckém kraji žádná takováto odborná příprava mezi SDOO neprobíhá, a v kraji Vysočina se v oblasti odborné přípravy prozatím jednalo o ojedinělé akce ve spolupráci s KSH Pardubického kraje. Respondenti z Královéhradeckého a Plzeňského kraje potvrdili, že tato odborná příprava probíhá 1x ročně, v Jihočeském kraji se koná dokonce 2x za rok, v rámci jednotlivých SDH častěji (je to v rámci přípravy jednotek SDH). Na území hlavního města Prahy se, dle vyjádření respondenta, tato odborná příprava SDOO odehrává v rámci odborné přípravy jednotek SDH, které jsou předurčeny pro ochranu obyvatelstva, a to zpravidla 2x ročně. Odborná příprava je zaměřena na nácvik výstavby protipovodňových opatření, obsluhy kontejnerů nouzového přežití, dekontaminace osob, dekontaminace vozidel, obsluha plničky protipovodňových pytlů či velkokapacitního čerpání.

6) Pokud jsou v rámci vašeho KSH ustanoveny SDOO, jsou zapojeny do taktických a prověřovacích cvičení, tematicky zaměřené pro ochranu obyvatelstva?

Důležitou součástí činnosti každé SDOO je také možnost zapojit se do taktických a prověřovacích cvičení, která jsou zaměřena na různé aspekty ochrany obyvatelstva. Následující tabulka ukazuje, v jakých krajích mají tyto skupiny možnost se do uvedených cvičení zapojit.

Tabulka 4 Míra zapojení SDOO do taktických a prověřovacích cvičení

Ano	Ne	Žádná odpověď	Jiná odpověď
		Moravskoslezský	
Královéhradecký			
			Liberecký
	Ústecký		
		Karlovarský	
Jihočeský			
Praha			
	Kraj Vysočina		
Plzeňský			

(zdroj: vlastní)

Odpovědi opět nebyly získány od respondentů, kteří v krajích těmito SDOO nedisponují. V Libereckém kraji se tyto SDOO cvičení neúčastní, protože se tyto SDOO zatím nepodařilo ustanovit. V Ústeckém kraji a kraji Vysočina se SDOO do taktických a prověřovacích cvičení nezapojují. Respondenti ze zbývajících krajů zvolili kladnou odpověď.

7) *Z jakých finančních prostředků je pořizováno vybavení SDOO v rámci vašeho KSH?*

Na tuto otázku opět neposkytli respondenti z Moravskoslezského a Ústeckého kraje žádnou odpověď. V Libereckém kraji není žádné vybavení těchto skupin pořizováno. V kraji Vysočina nejspíše také není žádné vybavení pořizováno, protože oslovený starosta KSH si není vědom žádných finančních zdrojů, které by k tomu účelu byly alokovány. V Královéhradeckém kraji bude vybavení SDOO financováno z rozpočtu obcí a měst, v Plzeňském pouze z finančních zdrojů obcí. Také v Jihočeském kraji je uvedené vybavení financováno z dotací Jihočeského kraje a rozpočtů jednotlivých Obecních úřadů. V Karlovarském kraji jsou finanční prostředky získávány prostřednictvím zřizovatelů jednotek SDH, v Praze pak z finančních prostředků na provoz KSH.

8) *K jaké činnosti jsou SDOO využívány?*

V otázce využívání SDOO opět nebyla získána odpověď od zástupců Moravskoslezského, Ústeckého, a také Karlovarského kraje. V Libereckém kraji nejsou SDOO využívány k žádnému typu ochrany obyvatelstva, což není vzhledem k absenci vybavení těchto SDOO překvapující. V Královéhradeckém kraji budou SDOO používány k zajištění zázemí při

déletrvajících zásazích či pro nasazení při mimořádných událostech. Respondent z Jihočeského kraje uvedl, že tyto skupiny byly využívány v rámci PANEL NNO při řešení povodní, při pomoci řešení mimořádných situací spojených s pandemií COVID či při řešení uprchlické krize. V Plzeňském kraji jsou SDOO využívány při živelních pohromách, v kraji Vysočina členové SDOO pomáhají spoluobčanům například v případě evakuace. V Praze SDOO pomáhají obsluhovat kontejner nouzového přežití, materiální základnu humanitární pomoci, stanoviště dekontaminace osob, stanoviště dekontaminace techniky, velkokapacitní čerpání, a také plničky protipovodňových pytlů.

9) *Provádějí SDH, které mají ustanovenou SDOO, také preventivní výchovnou činnost v oblasti ochrany obyvatelstva?*

Následující tabulka zobrazuje výsledky, kterých bylo získáno v otázce na míru zapojení SDOO do preventivní výchovné činnosti mezi obyvateli. Tato výchovná činnost by měla být zaměřena na témata spojená s ochranou obyvatelstva.

Tabulka 5 Míra zapojení SDOO do preventivní výchovné činnosti

Ano	Ne	Žádná odpověď
		Moravskoslezský
	Královéhradecký	
	Liberecký	
		Ústecký
		Karlovarský
Jihočeský		
Praha		
	Kraj Vysočina	
Plzeňský		

(zdroj: vlastní)

Není překvapující, že respondenti z Moravskoslezského, Ústeckého a Karlovarského kraje neposkytli žádnou odpověď, nebo zde nejsou SDOO činné. Pozitivní odpovědi byly získány pouze ve třech krajích: Jihočeském a Plzeňském a v Praze. Ve zbývajících krajích se tyto SDOO do preventivní výchovné činnosti nezapojují.

10) Pokud ANO, jakou formou podle přílohy č. 5 k metodickému pokynu starosty SH ČMS?

Ani v této otázce nebyly získány odpovědi ode všech respondentů. Starosta KSH v Libereckém kraji znovu zdůraznil, že SDOO se zatím nepodařilo ustanovit. V Jihočeském kraji se uskutečňuje beseda s občany, případně jsou vyvěšeny důležité informace na vývěsce obce (informační tabuli – skříňce spolku). V Praze taktéž tyto SDOO organizují besedy s občany či besedy v různých MŠ a ZŠ, případně organizují den otevřených dveří v rámci SDOO. Také v Plzeňském kraji jsou oblíbené besedy s občany či den otevřených dveří, členové SDOO však pořádají také různé druhy přednášek s tematikou ochrany obyvatelstva či pomáhají publikovat informace na vývěsce obce (informační tabuli – skříňce spolku).